

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

26 (455), 26 червня — 2 липня 2008

Фото Олеся Дмитренка

ЗАКОН ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

В ОСНОВНОМУ ЗАКОНІ ПОВИННА БУТИ ЧІТКО ВИПИСАНА СТРУКТУРА ВЛАДИ

Володимир БОНДАРЕНКО — депутат Верховної Ради України (фракція БЮТ), один з найдосвідченіших і найактивніших парламентарів. Свого часу брав участь у створенні Конституції України, добре обізнаний з нормами конституційного права. Напередодні Дня Конституції народний депутат дав інтерв'ю нашій газеті.

— **Пане Володимире, чи справді Конституція “винна” в наших нескінченних політичних кризах? Чи потрібні її зміни?**

— Конституцію України, яка була до змін, внесених фактично з ініціативи Мороза, вважали однією з найстійкіших і найнадійніших з точки зору захисту прав людини. Я брав участь у її розробці й ухваленні, тож можу сказати, що ми тоді справді продемонстрували, що Україна здатна повторити подвиг нашого співвітчизника гетьмана Пилипа Орлика, який був автором першої Конституції України, тієї, що здивувала весь світ.

На жаль, свого часу було внесено зміни, які ініціювала влада Кучми, що прагнув залишити Україну підконтрольною. Тому йому було вигідно зменшити повноваження Президента, тобто сплутати повноваження влади. Це й призвело до того, що у нас по три прокурори, що не виконують рішення уряду, так звані губернатори тощо. Отримавши такий варіант морозівської Конституції, ми змушені говорити про внесення змін до Основного Закону. Але їх слід провести знову ж таки згідно з положеннями, де сказано, що суб'єктом влади є народ і що він має свій представницький орган влади — Верховну Раду. Обходити цей орган влади, як це планував Президент шляхом створення ручної Конституційної асамблеї чи ради, не можна.

Конституція — це констатація існування незалежної держави. Але для суспільства, у якого позаду, на жаль, сотні років бездержавності, Основний Закон — радше державотворча формула, орієнтир того, що маємо щоденно утверджувати.

Перша стаття нашої Конституції стверджує, що Україна — незалежна демократична, правова держава. Це констатація чи межа? І те, й інше. Ми задекларували це, а тепер маємо утверджувати. Ми незалежні? Ми — демократичне, правове суспільство? Хтось висловить сумнів, наскільки це реально. А хтось скаже, що всього цього насправді стільки, скільки ми добилися. Тому — будуймо! За найвищим взірцем, адже й Конституція наша — одна з найкращих, найдемократичніших у Європі й світі, й це визнав світ.

Прикро, коли замість того, щоб наблизитися до ідеалів Конституції, її починають переписувати. На догоду скороминущості, вузьким партійно-політиканським інтересам. Оцього не треба. Заперечують закони, зокрема й Основний, політики, а розплутувати, болісно й непросто, доведеться народкові. Тому “вдосконалювати” треба обережно. Ліпше прочитати й виконувати. Отже, зі святом!

Тому сьогодні починаються, як кажуть, “наїзди” на Конституцію з різних боків. Нещодавно було обговорено законопроект про зміни в системі судоустрою, який монополізує формування судових органів однією особою і вплив на них. Це неприпустиме явище. Треба виходити з основних, базових демократичних постулатів: в Україні влада повинна бути розділена між трьома гілками, як це класично визначено: законодавча, виконавча, судова. Не можна впливати на суди нікому, навіть гарантові Конституції, а він, до речі, цього прагне. Це призводить до диктатури. Нині в Україні почалися процеси, які не надихають на оптимізм.

— **Що потрібно робити в цих умовах суспільству, якщо йдеться про Конституцію держави?**

— Хотілося б мати абсолютно зрозумілу, прозору систему влади в Україні, з розділеними повноваженнями, щоб кожен знав, хто за що відповідає. Сьогодні ми нібито маємо Кабінет Міністрів, а Раїса Богатирьова разом зі Степаном Гавришем і ще деякими колишніми керівниками боротьби з Ющенком засіли в Раді націо-

нальної безпеки і оборони й фактично замінили собою Кабінет Міністрів. Скасовано понад 50 постанов Кабміну, а рішення РНБО тут же вводять у дію Укази Президента. І хто ж відповідає за економіку в Україні? Богатирьова? Чи Юлія Тимошенко, яку безпідставно поливають брудом? Хотів би запитати у тих, хто може цьому дати оцінку, зокрема й у європейських політиків: як можна мати три Кабінети Міністрів? Один — у Секретаріаті Президента, другий — в РНБО, а третій — отой, який всі ключують. Це проблема конституційна.

— **Тому зміни до Конституції потрібні?**

— У цій частині обов'язково потрібні. Треба чітко розмежувати повноваження і відповідальність кожної гілки влади.

— **Як вносити зміни до Основного Закону?**

— Можна затвердити ці зміни на референдумі. Але спершу вони повинні пройти Верховну Раду за повною процедурою: 226 голосів, потім 300, а лише після цього — референдум.

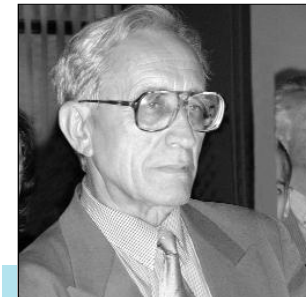
Спілкувався **Петро АНТОНЕНКО**

ЛИСТИ ІЗ СЕВАСТОПОЛЯ

4

ПОЛЕМІКА З ПРАВОПИСОМ

6

МИСТЕЦТВО В ЕМІГРАЦІЇ

8–9

ВИТОКИ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

12

**Добровільні пожертви “На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

VOX POPULI

Олена, студентка:

1) Читала Конституцію чотири роки тому і приблизно орієнтуюся в ній, оскільки доводиться іноді звертатися до неї під час навчання.
2) Думаю, потрібні суттєві зміни. Зараз ідеться про зміни, які запропонував Президент, і, як завжди, думки розділилися. Революція тут недоречна, адже система має пройти свій розвиток від початку і до кінця. Не існує ідеального закону — завжди знайдеться шлях його обійти, і тут недоречно апелювати до цінностей депутатів. У більшості випадків — це звичайні виконавці волі суб'єктів економічної діяльності.
3) Ні. Конституція, на жаль, реальна тільки на законодавчому рівні, а на практиці вона майже не працює.

Юрій, історик:

1) Читав Конституцію.
2) Для того, щоб збалансувати органи державної влади в Україні, треба відмінити посаду Президента або прем'єр-міністра. Вони не потрібні країні. Навіщо проводити ще одні президентські вибори, якщо відповідні функціональні обов'язки може виконувати прем'єр-міністр? Або навпаки — навіщо голова уряду, якщо Президент може очолювати уряд?
3) Заплющивши очі на близькі мені категорії — безкоштовне нав-

ДЕНЬ «НАШОЇ» КОНСТИТУЦІЇ

Конституцію України прийнято Верховною Радою України на її п'ятій сесії 28 червня 1996 р. Цей день тоді ж було проголошено державним святом українського народу, оскільки прийняття Основного Закону нашої держави — це визначна подія в історії. Прийнята Верховною Радою України Конституція — історична віха в утвердженні державної суверенності України. Разом з тим сьогодні вимагає глибокого її осмислення з тим, щоб позитив Основного Закону оптимально використовувати і спрямовувати у прогресивне русло процесів державотворення. Тим більше, що деякі положення Конституції неоднозначно сприймають різні політичні сили та верстви суспільства. Говорячи про це, не можемо забувати, що хоч би якою була Конституція, вона не може передбачити всіх проблем, які поставити життя.

До Дня Конституції України “Слово Просвіти” дізнавалося у киян, що вони думають про чинну Конституцію, чи знають, чи задовольняє вона їх і чи потрібні зміни.

1) Чи ознайомлені Ви з текстом Конституції України?

2) Чи потрібні суттєві зміни у Конституції?

3) Наскільки виконується Основний Закон у нашому повсякденному житті?

чання, медичну допомогу, які записано у Конституції, але вони не виконуються, можна сказати, що вона на діє. Але мене, як і більшість громадян України, конституційний процес не дуже турбує і суттєво не впливає на життя.

Надія, пенсіонерка:

1) Не повністю, але читала. Мене цікавили права громадянина та все те, що стосується землі.
2) Нинішній уряд з самого початку свого “правління” викликає негативні емоції. Зміни до Конституції потрібні, але треба змінювати головне — більше прав громадянам, а не чиновникам. На даний момент дієвої Конституції немає і бути не може, доки у владі нема ладу. Розмови про її зміну тільки посилюють безлад.
3) Конституція не працює. Нехтують правами людей.

Дмитро, фінансист:

1) У школі читав. Але то було давно.
2) Ідеться про нову, зовсім іншу Конституцію. Не розумію, як можна Основний Закон приймати на референдумі. Голосуватимемо за кожну статтю окремо? Якщо йдеться про те, що отримає Президент, а не люди, то навіщо долучати народ до голосування на референдумі, й де гарантії того, що нові положення не наразяться потім у Верховній Раді на неголосування законів, пот-

рібних для закріплення конституційних положень, як, наприклад, зараз. А поки що мені не зрозуміло, навіщо нам нова Конституція.

3) Звичайно, виконується, але не так, як це прописано.

Ольга, працівник страхової компанії:

1) Читала нинішню Конституцію і навіть нещодавно проглядала ті зміни, які уряд має намір ввести.
2) Моя думка така: чинна Конституція — нормальна, особливо якщо її дотримуватися. Немає сенсу її змінювати. Кожний, хто хоче її змінити, має передусім власну мету, а не інтереси країни. Фактично Конституція у нас для державних органів (хоч це грубо звучить) —

тож вони й хочуть її підкоригувати або прийняти нову, але на свою користь, щоб було зручніше влаштувати власні справи. Тому слід змусити чиновників дотримуватися Конституції, яка є зараз, а не думати, як її обійти або змінити.

3) Не завжди її виконують, а частіше й зовсім не виконують. Та це не означає, що нова Конституція діятиме.

Назарій, випускник школи:

1) Читав Конституцію, вивчав її на уроках правознавства.
2) На мою думку, зміни потрібні, але головне, щоб Конституція працювала на благо тих, про кого в ній ідеться. Вона має з часом оновлювати деякі положення, адже напруження розвитку країни змінюються.
3) Виконується, але не у всіх аспектах, не всі положення діють у реальному житті. Стикався з невідповідностями тексту Конституції, адже на папері все гарно написано, а в житті бачимо несправедливість та вади.

Спілкувалася **Марія СКРИННИК**
Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

ЯК ОБКРАДАЮТЬ МИТЦІВ

Святослав МІЗЕРНЮК

В Україні порушують авторські й суміжні права, а система державного управління неефективна, тож представники українських творчих спілок зібралися у Національній спілці композиторів України.

Незважаючи на чинну Конституцію України й законодавство, держава сповна не забезпечує охорони авторських прав. Навіть державні організації порушують їх.

Рік у рік у Держбюджеті України не передбачають виплат — винагород авторам, виконавцям, виробникам фонограм.

Державним управлінням у сфері авторського й суміжних прав опікуються Міністерство освіти і науки України, Державний департамент інтелектуальної власності та підпорядковані йому державні підприємства — “Українське агентство з авторських і суміжних прав”, “Інтелзахист”.

На зібранні митців (кінематографістів, художників, архітекторів, фотохудожників, звукорежисерів, композиторів, театральних діячів, письменників, дизайнерів) лунала нищівна критика щодо бездіяльності цих установ. Ішлося про те, що державна система, яка існує вісім років, не виправдала сподівань творчої громадськості.

Усі вади, які заважають творчому процесові, означені ще у березні 2007 року на парламентських слуханнях “Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування”. Однак і досі принципів змін не відбулося.

Щороку в Україні збір від використання інтелектуальної власності (винагороди авторів, виконавців, виробників відео-та фонограм) має сягати, за оцінками Рахункової палати, одного мільярда гривень. Проте маємо ледве 27 мільйонів, що менше відраховує за інтелектуальну власність навіть у невеликій за територією й населенням Литві.

Українське законодавство у царині авторського права не приведено у відповідність із Цивільним кодексом України. На думку представників творчих спілок, влада має терміново розробити зміни, які усунули б порушення у сфері авторського та суміжних прав.

Митці прийняли звернення до найвищих владних структур держави — Президента, прем'єр-міністра, голови Верховної Ради, у якому, серед іншого, зазначено: створити з народних депутатів слідчу комісію для перевірки державної системи охорони авторського права та суміжних прав, а також збору і цільового використання винагороди авторів, яке здійснює ДП “Українське агентство з авторських і суміжних прав”, інші організації колективного управління, що перебувають на обліку у Державному департаменті інтелектуальної власності; Комітетові Верховної Ради України з питань науки й освіти за участю представників творчих спілок підготувати зміни до Закону “Про авторське право і суміжні права”, які відповідали б Цивільному кодексу України та законодавству Європейського Союзу.

ЗА ПОДВИЖНИЦЬКИЙ ВНЕСОК У РОЗБУДОВУ ДЕРЖАВИ

Правління Всеукраїнського культурно-наукового фонду Т. Шевченка присудило премії фонду “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”.

Лауреатами премії 2008 року стали:

Богдан Пастух, громадський діяч, літературознавець, мовознавець, публіцист, засновник і перший голова Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка, автор низки літературно-публіцистичних творів.

Присуджено за послідовну подвижницьку національно-патріотичну працю на ниві утвердження державної незалежності України,

просвітництва, виховання творчої молоді.

Олекса Ющенко, поет, заслужений діяч мистецтв України, в літературному доробку якого — численні збірки поезій, прозові твори, книжки для дітей, статті та книги про видатних кобзарів України.

Присуджено за невтомну подвижницьку працю на ниві популяризації Шевченкового слова, активну громадянську позицію у справі збереження шевченківських пам'яток, зокрема першого в Україні монументального пам'ятника Т. Шевченкові в Ромнах Сумської області.

Дмитро Штогрин (США),

професор, голова Українських науково-дослідних програм при Іллінському університеті, ініціатор, засновник, організатор щорічних з 1982 року Міжнародних українознавчих конференцій.

Присуджено за багаторічну подвижницьку працю на національну ідею, на утвердження незалежності України.

Вручення премій відбулося на Чернечій горі в Каневі поминальної суботи 14 червня.

Меценат премії — президент Українського міжнародного християнського фонду Валерій Бабич.

Вл. інф.

«ХРЕЩЕННЯ ШОВІНІЗМОМ»

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Україна відзначає 1020-річчя “хрещення Росії”. Саме так. Але спершу про сам “ювілей”. Якийсь він некрутий, кривобокий, схожий на “ювіліаду” часів Брежнєва. Навіть видано й указ нашого Президента. При обласних державних адміністраціях створено ювілейні оргкомітети.

А що далі? На засіданні такого комітету в Чернігові голова обласної “Просвіти” вніс пропозицію: у рамках ювілейних заходів встановити на Троїцькому соборі дошку, де вказати, що храм споруджували на кошти гетьмана Івана Мазепи. Цілком нормальна пропозиція з огляду хоч би на звичайну людську вдячність, врешті — в душі церковних правил. Але підняли гвалт представники “істинно канонічної церкви”, цебто Московської. Ще б пак: Троїцький собор не просто передано цій Церкві, він — кафедральний храм Чернігівської єпархії Московського патріархату. А ця конфесія досі тримає видатного гетьмана “під анафемою”, яку накинув 300 років тому російський цар.

Це красномовно свідчить про одну дивну річ, яку сформулюю як запитання: чому святкування річниці хрещення України віддано на відкуп Московській Церкві, що представляє державу та її столицю, яких на момент хрещення не існувало?

Про те, хто саме взяв ювілей у свої цупкі руки, свідчить помпезно ведений Україною церковно-шоуменський хресний хід. Ідеться про так звані мистецький тур Україною, який організував Московський патріархат. Тур широко рекламувало телебачення, до нього залучили українських і російських рок-музикантів, зокрема “Братів Карамазових” і “ДДТ” з його культовим лідером Юрієм Шевчуком.

Концертний тур минув уже пів-України. Зайве говорити, що все це — не просто концерти, а політично-агітаційні акції від імені й во славу “істинно канонічної” Московії й супроти “розкольників” з Києва, де, щоправда, нас усіх охрестили. Концертам у містах пе-

редує не лише телеанонс, а й потужна “артпідготовка” в місцевих медіа. Так, чернігівські газети густо рясніли, і до концерту, й після нього, численними інтерв’ю музикантів та їхнього куратора — відомого діяча російської церкви Андрія Кураєва. Шоумени прагнуть накрити нас, українську паству, з головою. Початок концерту на центральній площі Чернігова був оригінальним: керуючий Чернігівською єпархією МП єпископ Амвросій вознісся на небо. Ні, не хвилюйтеся, владику живий-здоровий, його ще не прикликано до Бога, єпископ вознісся в небо на повітряній кулі, щоб уже звідти “накрити” десницею православних, цебто окропити свято.

На прес-конференції в Чернігові Юрій Шевчук, легенда російської естради й українець за походженням (як і багато інших російських легенд), сказав багато гарних, правильних слів (звісно, російською). Наприклад цитуючи Біблію: “Блаженні миротворці”, або “Усі за мир, добро, любов. Ми — один народ”. Звісно, один, адже Сибір, Соловки, ГУЛАГ були спільними. Тому й не випадково Юрій Шевчук, предки якого з Чернігівщини й Гомельщини, народився в Магадані. У криваві 30-ті Шевчуків заслано на Північ, а діда музиканта розстріляно. Тим самим режимом, тою імперією, якій посередництвом церкви тепер служить митець.

...Саме в день шоу в Чернігів завітав відомий політик, голова однієї з партій. Ревіше на площі — підготовка до вечірнього концерту — заважало йому, бідному, навіть давати прес-конференцію. Політик дорікнув чернігівським журналістам, мовляв, що це “у вас коїться”? І чому на площі організатори шоу встановили плакати про “хрещення Русі”, коли правильно треба писати “хрещення Київської Русі” чи “Руси-України”. Я був на тій конференції й зауважив політикові, що це не “в когось”, а “у нас”, тобто в усій Україні

таке коїться — усякі “хресні шествія”. А щодо напису, то чи не могла б місцева організація його партії вийти на площу і постояти під час шоу з тими написами, які рекомендує голова партії? Звичайно, мої запитання-пропозиції заздалегідь були марними.

Розповідаю про цей епізод, щоб повернутися до запитання: хто винен? Кому й чому віддано на відкуп в Україні цей ювілей? Воргові винити — марна справа, вони своє діло знають і роблять. Краще подивитися на самих себе. Якщо влада не здатна пояснити народів, хто кого й коли охрестив, то, може, це нарешті зробила б наша Українська Церква і національно-демократичні сили? На “круглому столі”, на науковій конференції, в мас-медіа — де і як завгодно. Чи, може, й далі нехай котиться Україною новітнє її хрещення, на цей раз — відвертим імперським шовінізмом?

ЗАЯВА щодо конфесійної ситуації в Білій Церкві

Нещодавні дії священнослужителів Білоцерківського єпископату Української православної церкви московського підпорядкування виявили загрозу для громадянського спокою від надмірної прихильності владних структур до певної конфесії. Така у нашому місті УПЦ, що претендує на роль домінуючої, тобто панівної в місті, вона намагається нав’язати владі й громаді свої правила гри. Підставою щодо цього єпископат вважає потужну матеріальну базу, набуту за останні двадцять років.

Передчуваючи розпад СРСР, агонізуюча компартійна верхівка кваліфіковано передала ренатованій Сталіном РПЦ як своїй спільниці з імперськими ідеї доти перепрофільовані й руйновані храмові споруди, зокрема в Білій Церкві св. Преображенський собор і церкву св. Миколая.

З постановом незалежної України і законномірною проголошення автокефальної Української Церкви наляканий відходом більшості церковних громад і втратою величезних прибутків Московський патріархат лицемірно переназвав Українською Православною Церквою свій Київський екзархат, тобто філію, таким чином перехопивши набутий популярності бренд, вводячи в оману автоматично переданих з храмами вчорашніх підпільних вірян і явних атеїстів. Цей акт вніс розкол в українське православ’я, бо далеко не все священство і миряни піддалися обману, а тому постала Українська Автокефальна Православна Церква та УПЦ Київського патріархату. УПЦ не виявила й не виявляє прихильності ні до української незалежності, ні до відродження української духовності, вперто опираючись прагнення української мови реалізувати Богом дане їй право бути мовою молитовного єднання з Господом.

За потурання міської влади попередніх складів і скликань, за браком національної

свідомості грошовитих підприємців-спонсорів Білоцерківський єпископат одержав найбільші земельні ділянки і збудував (або буде) шість церков, каплиць і монастир, адмінспоруди тощо. Тим часом національно свідомі громади зустрічають затятий опір у відведенні землі для будівництва своїх храмів: досі вдалося спорудити лише одну церкву Київського Патріархату — Покрова Божої Матері.

Після кількарічних зволікань таку ділянку за рішенням міської ради одержала громада греко-католиків. Та коли вони прийшли освятити хрест на місці майбутнього храму, їх зустріли клірики й спровоковані ними віряни й безбожники Московського патріархату, які, порушивши заповіді Господні “любіть і ворогів своїх” та “не судіть своїх ближніх” (Луки, 6:27 — 39), оточивши хрест, не дали здійснити обряд, вдерли із землі знак Божий і викрали, ув’язнивши у своїй обителі. Лише християнське смирення утримало греко-католиків від адекватної відповіді на провокації, а прибуття міліції відвернуло сутічку.

Нагадаємо, що це не перший переступ білоцерківськими кліриками УПЦ-РПЦ рішення міської влади і безсилля (чи потурання?) цієї влади перед агресивним порушником. Кілька років тому колишній єпископ свавільно поставив хрест на Замковій горі, застовпивши місце для будівництва. 2000 року він вчинив самозахоплення відтинку вул. Шкільної (Маріїнського узвозу на Заріччі) під монастир. 2004 року настоятель каплиці св. Юрія за допомогою загону спецпризначення, вирубуючи садки, відбирав садки роточан неподалік вулиць Нагірної й Комсомольської.

Лише протести й непоступливість національно-демократичних організацій відвернули демонтаж пам’ятника Тарасові Шевченку й передання єпископові Соборного майдану для утворення єпископського “міста в місті”.

Незважаючи на застереження органів охорони пам’яток, знищено настінний розпис художниці Є. Янкевич в церкві св. Миколая і замінено барокові бані на ній, що спотворило первісний вигляд пам’ятки історії й архітектури.

До руйнування й спалення доведено ще один об’єкт — орендований, але не вико-

ристовуваний єпископатом Будинок дворянського зібрання. Безкарність надихає претендентів на роль “домінантного” розпорядника душ білоцерківців.

Єпископат не турбує розмноження в місті громад нетрадиційних конфесій, і не чути протестів його кліри проти будівництва їхніх молитовних будинків. Болить йому лише загроза церкви з українською мовою богослужіння, що видає істинну мету РПЦ в Україні.

Заявляємо рішучий протест проти провокативної діяльності Білоцерківсько-Богуславського єпископату, спрямованої на розпалювання міжнаціонального та міжконфесійного розбрату.

Вимагаємо від міської ради та її виконавчого комітету на чолі з міським головою припинити потурання єпископату, переглянути рішення щодо відведення досі не використуваних земельних ділянок і орендованих споруд та територій, повернути територіальній громаді самовільно захоплені єпископатом, скасувати пільгові умови щодо оренди приміщень, потреба якої не доведена.

Нагадаємо клірикам, що в Україні церкву відділено від держави.

Закликаємо громадян до обструкції УПЦ, доки вона не увійде в правове поле України. Слава Богу! Слава Україні!

В. ІВАНЦІВ,

голова Білоцерківського міськрайонного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка;

А. ГАЙ,

голова Київської обласної й Білоцерківської міської організації НСПУ;

Т. ПAVЛЕНКО,

голова Білоцерківської міської організації жінок-українок;

Є. ЧЕРНЕЦЬКИЙ,

відповідальний секретар Білоцерківської організації УТОПІК;

М. БОНДАРЕНКО,

голова Білоцерківської міської організації Всеукраїнського об’єднання ветеранів;

О. МЕЛЬНИК,

голова Білоцерківської міської організації УНП;

В. СИДОРЕНКО,

голова Білоцерківської міської організації УРП “Собор”

У ПОШУКАХ «ТРЕТЬОГО ШЛЯХУ»

Петро АНТОНЕНКО

Прес-конференція Анатолія Матвієнка засвідчила, якими непростими шляхами йде українська демократія, як складно національно-демократичним силам об’єднуватися й діяти в час нескінченних політичних криз.

Матвієнко почав з аналізу недавніх позачергових столичних виборів. І зробив логічний висновок: вибори засвідчили величезне розчарування людей в основних політичних силах.

Що ж робити далі? Тут відомий політик потонує в власних численних і часто суперечливих ідеях та рецептах. Спершу, резонно закликавши всіх політичних гравців припинити конфронтацію, що часом вже набирає брудних форм, депутат знову виніс на загал ідею реформатування демократичної коаліції в парламенті на нову, широку. Навіть надшироку, бо йдеться не просто про коаліцію Партії регіонів з “Нашою Україною” (наприклад плюс Блок Литвина), а й про участь у такій коаліції БЮТ. Отже, знову за рибу гроші. Тобто якщо не широка коаліція, то мало не розкол держави. А може, й справді у цьому щось є, якщо це пропонують такі серйозні політики? Може, ми в Україні не такі, як усі? Як Польща, Німеччина, США, де перемога однієї з політичних сил над іншою з мінімальною перевагою не означає розколу нації й країни.

Наче похопившись, Матвієнко заговорив про потребу пошуку третього шляху, альтернативного політичному протистоянню кількох останніх років і потребу в потужній правоцентристській державницькій силі. Спершу говорив про створення такої сили чи партії на основі блоку “Наша Україна — Народна Самооборона”, але заперечив сам собі, зазначивши, наскільки різні партії цього аморфного об’єднання. Словом, третій шлях з “НУ-НС” не виходить. Скептично відгукнувся політик і про новостворену партію “Єдиний центр”. Тож де він, той шлях?

На прес-конференції я поставив Анатолію Сергійовичу запитання, чому не могло б стати новою третьою силою об’єднання правих і правоцентристських національно-демократичних партій? А початок цього процесу — багато разів задеклароване на словах і на папері об’єднання Української правіці: Української народної партії, Народного руху і УРП “Собор”. Цю силу зміцнили б ВО “Свобода”, КУН, можливо, інші ідейно близькі партії.

Матвієнко спершу вилучив з такого об’єднання “Свободу” як надто радикальну. Мовляв, Олег Тягнибок пропонує занадто жорсткий варіант закону про люстрацію. Невже колишній перший секретар ЦК комсомолу України Матвієнко злякався, що за законом у тому варіанті він сам може потрапити у список тих, кому заборонено займати державні посади і засідати в парламенті? Навряд чи той закон передбачає таку ідеологічну чистку. Зате починається інша чистка — трохи лівіші й трохи правіші до третьої сили не приєднуються. Але як бути з об’єднанням ідейно цнотливих і рідних, як близнята, трьох партій правіці? Тут Матвієнко із сумом сказав те, що давно вже не секрет: об’єднання не виходить. УРП “Собор” готова об’єднуватися, як зазначив лідер партії. Натомість, додав він, УНП переповнюють амбіції. А Рух прямує туди, куди в даний момент дме політичний вітер — то до “НУ”, то до Кличка, то до БЮТ.

Розповідати про все це доводиться з сумом і боєм. Адже саме на величезне розчарування людей у політиках і політиках національно-демократичні сили мали б відповідати пропозицією політичної альтернативи. І люди за ними пішли б.

...Коли, на відміну від багатьох європейських країн, у нас не з’являється нормальний третій шлях, тоді виникають екзотичні варіанти. То гетьманат, то монархія замість республіки, то сум за диктатурою в стилі Августо Піночета. А там підкидатимуть четвертий, п’ятий чи десятий шлях. Манівці є манівці. Бродити ними можна довго...

ВІДСТУПАЮЧИ, НИЩИЛИ ЛЮДЕЙ

(Правда про перші дні війни)

Згадує **Василь Морайко**: “Наш стрілецький 144 полк був розкиданий на будовах військових об’єктів у Станіславській області ще з 1939 року. Цілу зиму 1941-го учні профтехучилища будували військовий аеродром. Замерзлу землю розігрівали бензином і дровами, а потім ми, солдати, давали бетон, який замерзав.

До 1 травня 1941 року начальство відрапортувало про готовність об’єкта. Правда, мовчали, що кілька десятків дітей від застуди, недоїдання самовільно залишали казарму, за що їх засудили. Через тиждень пригнали винищувачі ІС-3 з дерев’яними кабінами, ми їх тягли летовищем. Молоді льотчики майже не літали, бо більшість літаків було недокомплектовано, а на летовищі ще не було складу пального. Нашу роту перекинули в Коломию, де ми відвантажували вагони з амуніцією, а місцеві селяни ящики везли у гарнізони. Тут нас застала війна.

Німецькі літаки-розвідники облетіли місто, сипали листівки, які нам наказали збирати й палити. У червневу ніч 1941 року нас розбудили вибухи. Станцію в Коломиї освітлювали ракети на парашутах. Було добре видно розбиті пакгаузи, горіли цистерни. Нас озброїли карабінами 1891 року, дали по п’ять набоїв і чотири скоростріли — “дегтярі” на всю роту. В товарняках нас привезли в Станіслав, де ми на аеродромі розтягували згорілі ІС-3, щоб звільнити льотну смугу. Але всі літаки обгоріли, ми скидали їх в озерце, щоб не було видно цієї ганьби, бо жоден літак так і не підняв-

ся в небо. Як розповідали солдати, в с. Бовшеві теж усе згоріло, але кілька літаків піднялося, і навіть молодий льотчик Леонід Бутелін таранив німецький винищувач.

22 червня. В Ямниці горіли склади боеприпасів. Уночі нас привезли в Яремчу на укріплення району в с. Ямна. Міст через Прут підірвали, і ми переходили річку вброд. Офіцери ляглися, бо цей укріпрайон був лише на папері — ні окопів, ні дзотів.

Німецькі літаки загнали нас у ліс. Уночі 24 червня ми були в Хриплині. Тут зібралось багато солдатів зі Стрия й Самбора. Не вистачало води, продуктів. Чекали на вагони, щоб відступати. Солдати зі складів принесли мішок ячмінної крупи, варили кашу. Зчинилася бійка п’яних вояків, і замполіт з уповноваженим самосудом розстріляли кількох, яких називали “панікерами”, і кинули в жито. Зібралось багато селян, які тяжко переживали за вояків, адже тисячі галичан були в армії.

Торішній урожай у селян конфіскували, тож вони харчувалися картоплею, яку дорогою на Городенку забирали частини, що відступали. Вагонів не було, і йшли пішки. Нас обганяли артилеристи: гаубиці тягли тракторами, а менші гармати — кінями. Танки так зруйнували дороги, що рвалася зброя, і коні ледь тягли залізо.

1941 року мій батько у Львові вантажив у вагони зерно, яке червона Москва за угодою

Ріббентропа—Молотова від 23 серпня 1939 року продавала фашистам. А скільки ешелонів з паливом, кольоровим металом ішло через Стрий у Німеччину! До 26 червня в місті вже не було жодного радянського солдата. Підірвали мости через Бистрицю й Дністер.

Люди бігли до Станіславської тюрми, бо ще напередодні тут чули крики й постріли. Але того, що побачили, не очікував ніхто. Тисячі замордованих в’язнів (гімназисти, студенти, семінаристи, активісти “Просвіти”, члени “Пласту”, “Соколів”, інтелігенція, духовенство — словом ті, хто займався освітою), стіни, стеля, підлога в камерах тюрми — в крові. Жінки з розпоротими животами, інші підвішені за ноги. Люди шукали своїх рідних...

Возами вивозили трупи і ховали зі священниками в братську могилу на цвинтарі за сучасним театром. Зараз там пам’ятник закатованим — хрест із колючим дротом. Такий самий хрест встановлено в Дем’яновому Лазі, де було розкопано останки понад 560 осіб, у Павлівському лісі, у районах, де було НКВС.

26 червня у місто ввійшли мадяри, всюди були суворі накази здати зброю, зареєструвати партії. Але тут сталося небачене. 30 червня у Львові оголошено Українську Незалежну державу. Десятки тисяч людей із сиво-жовтими прапорами вийшли на вулиці.

Утворилась українська поліція. Через два тижні Українську державу ліквідували.

Мадяри нібито дотримувалися нейтралітету, але невдовзі з’явилися німці, заборонили державу, заарештували членів ОУН, інших політичних організацій. Люди розуміли, що окупант змінив окупанта. Селяни рубали ліс, який вивозили в Німеччину.

Під Тернополем ми наздогнали багато залишених танків, гаубиць, полуторок. Офіцери передосягалися в солдатські гімнастерки. Неподаляк Кам’янець-Подільського німці зробили котел. Тисячам нас, уже беззбройних вояків, поставили номер на руці, гнали в напрямку Львова в Янівський табір. Якби не монахині, ми померли б від голоду і спраги, за три дні росинки в роті не було. А далі повезли до Бреслау (Німеччина), де ми працювали в каменоломнях, на цементних заводах. У таборах було багато військовополонених, але такими нас не визнавав Гітлер. Німці крутили запис з виступу Сталіна, в якому він сказав: в мене немає військовополонених, “ето предатели”. І мільйони молодих людей було позбавлено допомоги Червоного Хреста, яку одержували полонені французи чи голландці.

Улітку 1945 року нас звільнили з табору, направили у штрафні батальйони на територію Союзу. Там нас ґрунтовно допитували, чому і як потрапили в полон, чому не чинили опору чи саботажу. Багатьох офіцерів засудили. Розчаровані люди чинили самогубство.

Чого ми тільки не перетерпіли від одних і від других окупантів. Тепер маємо державу, тож розбудувимо й захищаймо її, щоб знову комусь не захотілося нас поневолити”.

Записав **Степан БОЙКО**, м. Івано-Франківськ

● ЛИСТИ ІЗ СЕВАСТОПОЛЯ

Володимир ПРОЦЕНКО, Крим

Продовження. Поч. у ч. 20 за 2008 р.

Ті події докладно описує активний член ОУН, кримчанка Ніна Колесник. З протоколу її допиту стало відомо про початок роботи Похідних груп у Криму: “В кінці листопада 1941 року батько привів додому двох чоловіків. Один назвався Тесля, а другий Вольчак. Вони стали систематично приходити до нас. У січні 1942 року в розмові з Теслею я ознайомилася з історією визвольної боротьби українського народу проти колоніального рабства. Після розмов Тесля приніс націоналістичні брошури українською мовою. Я не дуже добре знала мову, і Тесля мені допомагав її вивчити. За місяць навчилася писати і читати. Тесля і Вольчак регулярно давали мені націоналістичну літературу “Ідея і чин”, “Де шукати наші традиції” і розповідали про різницю між націоналістами Мельника і Бандери, чому організація має два напрями. На початку жовтня 1942 року Вольчак мене влаштував у магазин “Консул” продавцем, відтоді я свідомо почала працювати в ОУН. Вольчак приніс друкарську машинку, і я навчилася друкувати. Перша листівка була про загиблих у Джанкої членів організації. Із 1942 року я виконувала роль зв’язкової, не раз виходила на контакт із керівниками ОУН, що прибували до Сімферополя. Пам’ятаю, що в березні 1943 року до мене на квартиру прийшов Вольчак з новою провідницею “Ольгою”. Вона переночувала, а потім збрала керівництво організації: Вольчака, Янчишина, Теслю, Шарафана. Під час розмови я не була.

У мене на квартирі “Ольга” ще тричі зустрічалася з Вольчаком і Шарафаном. Переховуючись від мобілізації на примусову працю до Німеччини, на літо я поїхала працювати в село, а в листопаді 1943 року повернулася додому. Мені сказали, що Теслю заарештувало гестапо. Упродовж місяця Олександра Калиновська і Вольчак розробляли план звільнення Теслі з-під варти. Потім Калиновська повідомила, що Марія Трубач допоможе його звільнити, але вона зникла. Теслю не вдалося визволити. Гестапо його розстріляло”.

Тепер відомо, що з травня до 22 вересня 1943 року окружним кримським провідником працювала Катерина Яківна Мешко, вона ж — Озерська або Верещак, а в Криму — Ольга Пруднік.

ТАЄМНІ СПРАВИ НКВС

Володимир Куткін. “Потомлений люд спочива”. 1966 р.

Тоді розпочинається загальноукраїнський процес мобілізації до лав УПА. За цей короткий час “Ольга” відрядила з Криму сотні добровольців. До лав УПА було призвано окружного керівника Івана Янчишина. А вже за спогадами очевидців та учасників тих подій, у Криму діяв націоналістичний революційний комітет, що мав легальні назви Сімферопольський український комітет, а потім Бюро допомоги українському населенню. В обов’язки комітету, попри адміністративно-господарську й культурно-пропагандистську роботу, входили так звані загоны самооборони і шпиталь. Один із мобільних загонів, що дислокувався на залізничній під керівництвом “Рустема”, налічував до 30 озброєних повстанців, в іншому, що його очолював колишній петлюрівець “Савка”, за потреби можна було мобілізувати за короткий час понад двісті членів ОУН.

Під час операцій з визволення військовополонених з таборів та примусовців на роботу до Німеччини загинули кадрові керівники Микола Шапар та Зіновій Колесник.

Окрім повстанських формувань, діяв загін “Сиваш”, який окружний провід поповнював звільненими військовослужбовцями, прихильними до ОУН, а інших переправляв через зв’язки Володимира Шарафана і зв’язкову Гелену Шенкшло в Північне з’єднання радянських партизанів. Є відомості про передачу радянським партизанам трьох літунів, а також акумуляторної батареї для радіостанції. Отже, Катерина Мешко блискуче виконала свою місію, поповнюючи кримчанами “Холоднорців” та інші бойові підрозділи УПА, і сама в жовтні 1943 року разом зі своїм чоловіком Омеляном Логушем (псевдонім “Іванів”) перебралася на Волинь, тимчасово залишивши окружним провідником “Петра”, а потім свого заступника з пропаганди Володимира Шарафана.

Багато вихідців із Криму вирушило на підсилення інших організацій і УПА. “Петрова” на початку 1943 року направили провідником Новомосковського ОУН Дніпропетровської області, “Комар” 1944-го став окружним провідником на Львівщині, севастопольця “Мо-

ряка” 1943-го призначили командиром сотні УПА “Бійці”, що діяла в Одеській області. Можна назвати багато революційних українських діячів, що гартувалися в Криму.

Катерина Мешко народилася 1910 року в містечку Старі Санжари під Полтавою в незаможній селянській родині. Батька розстріляли як заручника, коли їй було десять років, за невиконання у волості продподатку. Двоюрідного брата розстріляли “за агітацію”. Дядька вивезли невідомо куди як члена Спілки політкаторжан. Рідного брата Євгена, члена “Просвіти”, вбили “сільські активісти”. Зазнали репресій інші члени родини. Катерина опинилася у Дніпропетровську, працювала на металургійному заводі ім. Петровського, вчилася на робітфаці. 1937 року виїхала з пригнобленої терором України до Москви. Там закінчила електромеханічний інститут і 1941 року повернулася на батьківщину. Коли німці захопили Дніпропетровськ, стала на шлях боротьби з окупантами, вступивши в ОУН.

Володимир Антонович Шарафан (“Усач”, “Друг-Ша”) народився 1908 року в Києві. Вихованець Ново-Стародубського дитячого будинку Дніпропетровської області. З 1927 року навчався в Кіровоградському педагогічному технікумі, а з 1933 — студент Сімферопольського педагогічного інституту. З січня до травня 1942 року перебував в ОУН мельниківській, з липня 1942 року — член ОУН (р), належав до рою Петра Микитенка. З травня 1943-го — окружний референт з пропаганди, а з 15 жовтня 1943 року — кримський окружний провідник. Заступник керівника націоналістичного революційного комітету з підготовки збройного повстання в Криму проти німців і росіян. Брав активну участь у збільшенні мережі ОУН, створив українську початкову школу. На відміну від інших, мав зв’язки з радянським підпіллям і був знайомий із членами чекістської групи “Сокіл”, яким передавав розвіддані про дислокацію німецьких військ, складів зброї та пального, стратегічних об’єктів та список із чотирьох прислужників гестапо. Незважаючи на це, його заарештувало НКВС 26 липня 1944 року. За матеріалами кримінальної справи, не видав жодного члена ОУН, про яких не було відомо слідчим НКВС. На сторінках 69 і 71 справи є бурі плями, схожі на кров і пропалини від цигарок, що дає привід уявити методи впливу на обвинувачуваного й одну з причин винесення трійкою смертельного вироку 4 грудня 1944 року, який було виконано 13 лютого 1945-го.

Далі буде.

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

КРИМЧАНИ ПІДКЛЮЧАЮТЬСЯ ДО СОНЦЯ

Найщедніше з-поміж усіх інших регіонів України голублений промінням курортний півострів найбільше має бути зацікавлений у вічній енергії майбутнього. Адже саме вона здатна уже невдовзі зробити його комфортним й екологічно чистим, відзначали учасники українсько-британського семінару в Судаку в рамках проекту “Регіональна кампанія енергоефективності”.

Першими в Криму належно оцінили енергію сонця бізнесмени, які на дахах міні-готелів, пансіонатів і приватних будинків почали встановлювати колектори. Нині деякі будівельні компанії оснащують сонячними батареями дахи й балкони нових житлових будинків. На території півострова вже встановлено 18 тис. квадратних метрів сонячних колекторів (для порівняння: у світі — понад 40 млн кв. м). Прикметно, що відновлювана енергія перестає бути доступною лише заможним людям.

Жителі півострова активніше почали купувати сонячні колектори, відзначають продавці. Люди пояснюють свій вибір і сподіваннями нарешті мати гарячу воду цілий рік, і зекономити на “дармовій енергії”, і втому від вічних комунальних негараздів та дедалі вищими цінами за тепlopостачання.

Вартість квадратного метра такого колектора в середньому становить 100—150 доларів. Тож придбати одну сонячну батарею вітчизняного виробництва можна за 380 євро, імпорту — від 300 євро. Фахівці й пересічні покупці вважають такі ціни прийнятними, адже йдеться вже не про колишні радянські вловлювачі енергії сонця, які так швидко зношувалися, що їх доводилося міняти вже через кілька років.

Сучасні мідні пристрої служать понад чверть століття, а кремнієві фотоелектричні пластини ще витриваліші, пояснюють в компанії “Екобуд”. Хоч перед тим, як змонтувати “домашній сонячний обігрівач”, потрібно узгодити його встановлення з Рескомприроди, СЕС та кількома іншими інстанціями.

Найпопулярніші у пересічних кримчан пристрої за 165 євро, теплоносієм у яких служить вода, та плоскі колектори за 300 євро з високим селективним покриттям, всередині яких мідні пластини й трубки, якими рухається антифриз на рідина, підігрівуючи воду. Вони найефективніші, коли сонце світить під кутом 90 градусів, але чутливі до проміння від сходу до заходу.

Власники готелів і пансіонатів віддають перевагу так званім се-

зонним колекторам за 230 євро, які працюють за таким самим принципом, але найефективніші з березня до жовтня. Серед розмаїття сонячних колекторів найбільшим попитом користуються балконні для однієї квартири. Чимало покупців віддає перевагу вибору дорожчих, але ефективніших сонячних батарей від 800 євро (продукція китайського виробництва коштує 570 євро), які з ранньої весни до пізньої осені дають гарячу воду, а взимку опалюють приміщення, що дуже приваблює людей в умовах постійного зростання цін на традиційні енергоносії. Це здебільшого вакуумні колектори, які ефективні від світанку до вечора, а не лише в сонячні піки, як плоскі. Завдяки системі скляних трубок такі прилади здатні максимально акумулювати у помешканні навіть незначну кількість розсіяної сонячної енергії.

Фахівці стверджують, що строк окупності навіть найдорожчих сонячних обігрівачів — усього три роки. Привабливості сонячної енергетики — в її доступності, екологічній чистоті, відповідності інтересам країни у плані енергетичної незалежності, невичерпності джерела енергії, яке існуватиме й через мільйон років. Приміром, у Криму, як і загалом в Україні, обсяги сумарного випромінювання також значно перевищують обсяги витрачання палива.

Нині на півострові працює 112 сонячних установок для потреб гарячого водopостачання пансіонатів та оздоровниць загальною площею колекторів 18 тис. кв.м. Їхнє використання лише торік дозволило зекономити 2 502 тис. тонн умовного палива. Оптимістичний початок, якщо згадати, що природним газом півострів нині забезпечений лише на 59 % загальної потреби, а

електроенергію — на 10,5 %.

Активніше звертатися до сонячного обігріву осель підштовхує енергетична криза, яка загострюватиметься на всіх континентах дедалі відчутніше. За підрахунками найавторитетніших фахівців, світових запасів нафти і ядерного палива людству вистачить ще на 40 років, газу — на 60, вугілля на — 225. Тому в світі розвивається відновлювана енергетика, частка якої нині складала вже 18 %, а інвестують в неї щороку близько 40 млрд доларів, тоді як у всю традиційну енергетику — 160 млрд доларів.

Близько 50 країн світу і Євро-союз на державному рівні підтримують виробників енергії з альтернативних джерел: визначено пільги, прийнято закони, в яких прописано кожен різновид такої енергетики зі спеціальними тарифами, вигідними для інвесторів. До 2020 року ЄС має збільшити виробництво енергії за рахунок відновлюваних джерел до 20 %. Для цього будівельні кодекси всіх країн — членів ЄС передбачають обов’язкове використання відновлюваних джерел енергії у всіх новобудовах. Хто це виконав, може розраховувати

на допомогу держави в розмірі 50 % вартості проекту.

У нас досі користуються середньооптовим тарифом, який можна прорахувати лише за минулий рік. Такий тариф не може зацікавити ні вітчизняного, ні іноземного інвестора, нарікають фахівці. Хоч Україна теж не пасе задніх: за кількістю сонячних колекторів вона донедавна лідирувала не лише серед країн ближнього зарубіжжя, а й випереджала деякі європейські держави, однак віднедавна почала здавати позиції, незважаючи на те, що в нашій країні частка відновлюваної енергетики складає досі менше одного відсотка. А, наприклад, у Латвії — 41 %.

З усіх джерел відновлюваної енергії наша держава могла б отримувати 24 млн т умовного палива, що дорівнює 20 млрд куб. м природного газу — приблизно стільки Україна купує сьогодні в Росії, підраховували спеціалісти.

Реалії інакше, ніж розпачливіми, не назвеш. За даними Українського центру економічного й правового аналізу, енергоемність вітчизняних підприємств утрое вища, ніж у країнах ЄС і США, у п’ятеро —

ніж у Німеччині, на 8 % поступаєть-ся показникам Росії. Споживання природного газу в нас майже вдвічі перевищує світовий стандарт, що складає мільярд кубометрів на мільйон жителів. Та ми досі не маємо навіть державної програми енергоефективності. Уряд обмежився прийнятою 2006 року енергетичною стратегією, яка має суто декларативний характер: державних коштів під неї не планували.

Потенціал сонячної енергії України — понад 2 млрд кВт/г на рік та близько 26 млрд кВт/г на рік для тепlopостачання. Сонячні прилади виробляють у багатьох містах нашої країни, але оскільки попит на таку продукцію лише формується, близько 98 % фотоелектричних агрегатів купує Європа. Там попит зростає бурхливо: вже 1,5 млн дахів будинків у світі оснащено фотоелектричними системами. Щорічний приріст таких потужностей вражає, особливо в Німеччині та Японії. Адже це ще й дієвий захід боротьби з негативними наслідками зміни клімату на планеті, підкреслюють фахівці.

Належне використання потенціалу відновлюваних джерел енергії дасть змогу Україні 2030 року зекономити 18,58 млрд куб. м газу, що приблизно дорівнює об’єму щорічного видобутку блакитного палива в нашій країні.

У пікові періоди споживання дефіцит електроенергії в Криму складає 200—400 МВт. За прогнозами, споживання електроенергії вже через два роки зростає до 1500 МВт щороку. Тому один із виходів із ситуації, що склалася — “купити” собі трішки енергії Сонця та почати використовувати геотермальні джерела, занедбаний потенціал яких законсервовано в степовому Криму й на Керченському півострові. Слід оновити сучасними вітрянками п’ять вітроелектростанцій, переоснащення яких вітроагрегатами потужністю понад 600 кВт задовольнить третину потреб загальнокримського енергоспоживання Тарханкутського півострова і регіону Щолкіне у східній частині Криму.

Андрій ЛОЗОВИЙ

1972 рік. Радянський Союз. Можновладці переконують громадян, що все добре й буде ще краще. Моя бабуся, провідний інженер-економіст великого підприємства, заробляє 140 рублів на місяць, натомість дідусь, працюючи зварником, хай навіть високої кваліфікації, отримує лише офіційно 180 рублів, а насправді — ще приблизно 300 зомісяця. Куди крокуватиме економіка відповідно до таких стандартів розподілу матеріальних благ? У прірву криз.

Проте у радянській наддержаві до того не дійшло, бо система на шляху до самознищення перебрала економіку та потягла її з собою в небуття.

Тепер можновладці, більшість із яких вирощена в політичному інкубаторі комунізму, так само переконують, що мовляв, усе добре і буде ще краще. Однак позитивні зрушення, попри, на жаль, повільні темпи розвитку, переважають. Тим паче, інформаційний голод став минулим, і ми можемо задовольнити свою цікавість, що насправді коїться нині з чудернацьким млином економічних змін, який перемелює тих, хто не готовий рухатися у одному темпі з його обертами.

Світ змінюється настільки імпульсивно, що це вражає навіть тих, хто психологічно намагається себе до змін підготувати.

Для сьогодення характерне явище — діяльність впливових у планетарному масштабі персон, спрямована на збір ресурсів для розв’язання глобальних проблем, які виникають на ґрунті неймовірних метаморфоз. Серед супутніх обста-

вин слід виділити інтелектуалізацію економіки як невідворотний процес подолання криз, що виникають у зв’язку зі змінами суспільства.

Важлива тенденція розвитку світової економіки в епоху постіндустріального (гуманітарного) суспільства — процес інтелектуальної трансформації (так можемо назвати інтелектуалізацію) та формування на цій основі суспільства, заснованого на знаннях, в якому економічний добробут визначається високими технологіями, інноваційними можливостями та рівнем інтелектуального розвитку.

Це свідчить про те, наскільки цікаво сьогоденні проходить поєднання політологічних та економічних досліджень. Зміст політичної трансформації полягає в історич-

власним аналізом засобів масової інформації, беру на себе сміливість заявити, що сьогодні з-поміж можливих трансформацій економіки інтелектуальна домінує.

Економіка Сполучених Штатів Америки й низки інших країн, зокрема надпотужних у своєму розвитку геополітичних центрів, перетворюється на так звану керувану розумом “інтелектуальну” економіку.

Оскільки роль знань у створенні капіталу зростає, перебуваючи напередодні поступу цієї ролі, що подолає всі можливі перешкоди, є надія на гідну оцінку заслуг інтелектуальної еліти — тих, завдяки кому народ прогресує на шляху до національної самоідентифікації та групового розвитку. Адже дедалі більше країн приєднується до гло-

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА

ному процесі змін, що постає як єдність кількох складових: трансформація політичної системи суспільства; трансформація “політичної особи”; трансформація політичної культури суспільства й особи. Сюди належить і рівень політичних відносин.

Трансформація економіки, якщо розглядати її з точки зору політичних наук, відображає за станом розвитку економічної системи, добробуту населення та системи економічних цінностей саме політичні зміни та їхні наслідки.

Виходячи з ідей видатних футурологів сучасності Елвіна Тоффлера, Джима Гілбрейта та Рональда Інглегарда, а також користуючись

бального мозкового банку, який постійно поповнюється, змінюється та стає доступнішим. Тим більше, що капітал дематеріалізується.

Згідно з Тоффлером, настав час “революційного багатства”, що виникає не тільки на полях, заводах, в офісах, бо пов’язане не лише з грошима. Крім того, відбувається рух від економіки робочої сили до економіки сили мозку, і в новому суспільстві знання — головний фактор виробництва.

Вплив інтелектуальної трансформації влади на долю окремої людини і на майбутнє всіх держав та наддержавних форм, організацій та міжнародних структур нам ще доведеться відчувати.

Футуролог Владислав Іноземцев зауважує, що невдовзі західний світ може зіштовхнутися з небезпечним соціальним протистоянням між робітниками інтелектуальної сфери, які втілюють нову господарську реальність і на принципах приватної власності володіють здібностями та результатами своєї діяльності, та іншою частиною суспільства, що живе згідно з канонами індустріальної епохи.

Індустріальне суспільство варто характеризувати як організацію машин і людей для виробництва речей, натомість центральне місце в постіндустріальному суспільстві, за Даніелем Беллом, посідають знання. Більш того, чільної ролі для організації рішень та здійснення змін набувають саме теоретичні

знання, що передбачає першість теорії над емпіризмом і кодифікацію знань в абстрактних системах символів, які можна використовувати для інтерпретації різних сфер досвіду, що постійно змінюються.

Суттєвою характеристикою постіндустріального суспільства стане нова інтелектуальна технологія, яка використовується під час прийняття рішень. Белл вважав, що до кінця XX століття нова інтелектуальна технологія неодмінно відіграватиме настільки важливу роль у людських справах, яку відіграла машинна технологія в минулому столітті.

Не оминули увагою поняття інтелектуалізації й вітчизняні науков-

ці. Український політолог Володимир Горбатенко, заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, пише: “Бюрократизації сьогодні протистоїть не демократизація, а інтелектуалізація нашого суспільства. Демократизація — лише передумова інтелектуалізації”. На думку професора Олега Білоруса, для успішного розвитку України “слід увімкнути на повну потужність особливий український ресурс і механізм саморозвитку, механізм надзусиль у системі об’єднаної всенародної нації, а також механізм інтелектуалізації розвитку суспільства на основі наявного науково-технічного потенціалу, економічної демократії, підтримки ініціативи та самодіяльності громадян”.

Отже, світ змінюється, тому всі змушені зважати на це у прагненні до самореалізації та взаємовигідних відносин між індивідами, між групами, між індивідом та групою. На теренах України явище інтелектуальної трансформації економіки простежується не так всеохопно, як, наприклад, у США чи Західній Європі, але саме інтелектуалізація праці неодмінно сприятиме тому, що інтеграція нашої країни у новий світовий економічний простір дасть більше можливостей і буде стрімкішою, а роль у диференційованому розвитку цивілізації — активнішою та історично важливою.

Для країни важлива та повинна гідно оплачуватися праця столяра і токаря, доярки і прибиральниці, тракториста і слюсаря. Проте саме інтелектуальна еліта може стати рушійною силою українського поступу на світовій арені.

НЕГРАМОТНИЙ ПРАВОПИС — МАСОВИМ НАКЛАДОМ?

Іван ЮЩУК,
завідувач кафедри Київського міжнародного університету

Століттями нам втовкмачували в голови, що нашої мови “не було, нет и быть не может”, що вона незаконнонароджена, придатна хіба що для анекдотів. Ми кивали головами та мовчки чухали зуби: і ми не ми, і я не я. І невтямки, що ніхто нашу багату, розкішну, співучу мову не шануватиме, якщо ми самі цього не робитимемо.

А про те, що ставимось до неї небало, свідчить і видання Українського правопису (Український правопис. — К.: Наукова думка, 2007), яке затвердили до друку вчені ради двох найвищих мовознавчих установ.

На звороті титульної сторінки написано: “Видання 2007 року виходить з уточненнями, пов’язаними зі змінами в українській граматиці, що сталися останнім часом”. Це повідомлення дуже зацікавило, бо ще від часів Шевченка і відмінки, і дієслівні форми, і способи вираження підмета й присудка досі залишалися незмінними. Мова, зокрема її граматики, — явище, як відомо, досить консервативне. Що ж сталося в нас із граматику останнім часом?

Я уважно, слово за словом, зіставив видання Українського правопису 2007-го з його виданням 1993 року. Зміни, можна сказати, різні: було Президент Академії наук України, тепер — Президент Національної академії наук України; було Міністерство освіти України, тепер — Міністерство освіти і науки України, був радгосп “Маяк”, тепер — кооператив “Садівник”, був Цюрих, тепер його нема, але Цілиноград аж двічі залишився, хоч його тепер уже нема.

Водночас я зробив для себе парадоксальне відкриття: наш правопис неграмотний! Не буду голосливим, хоч можу видатися нудним (далі в лапках цитую уривки з Українського правопису 2007 року видання).

§ 1. 2. “У деяких словах на місці **о** перед постійно наголошеним **а** (я) маємо у вимові й на письмі **а**: багатий... калач, кажан, качан...” і т. д. Насправді ж: багаті?ти, калачі?, кажани?, качани? — наголос не постійний.

§ 2. б. “Відповідно до вимови в ряді слів не під наголосом пишеться **-рі-**, **-лі-**:... перебрівувати, злітати”. Тут маємо звичайне чергуван-

ня **е** з **і**: брехати, летіти. Та й у слові перебрівувати оце **-рі-** під наголосом!

§ 8. 3. д. “**О, е** наявні в закритому складі [тобто не чергуються з **і**]: ...7) ...Гравовський, Котляревський, Писемський...” Але до чого тут Писемський зі вставним **е**, яке й не повинно чергуватися з **і**?

§ 9. 1. Після **ж, ч, ш, щ, й** перед м’яким приголосним, а також перед складами з **е** та **и** (яке походить від давньоруського **и**) пишеться **е**...” А чому тут не сказано, що й перед шиплячими маємо таке саме чергування: кружок — кружечок, ліжечко? Щоправда, далі ці шиплячі згадано, але чомусь аж у примітці.

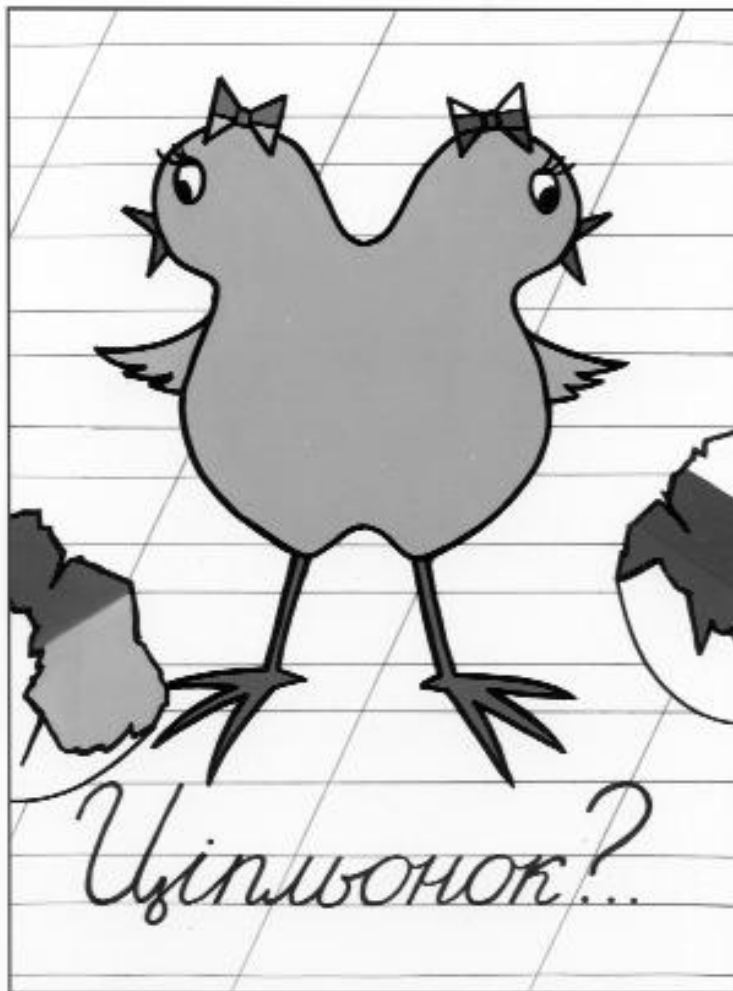
§ 10. 2. “**е** виступає в префіксальних морфемах дієслів доконаного виду, **і** — в дієсловах недоконаного виду: ...замести — замітати, зберегти — зберігати, летіти — літати...” Останні два дієслова недоконаного виду. Та й у попередніх можливих пари з недоконаним видом: мести — замітати, берегти — зберігати. То до чого тут вид дієслів?

§ 10. 2. Е (випадний) — І. “...завмер — замри...” замість українського завмери. Те саме завмерти — замру, замруть, замри в примітці до § 80. 3. б. 9.

§ 17. “Знак м’якшення (**ь**) не пишеться: ...2) після **н** перед... суфіксами **-ств(о)**, **-ськ(ий)**”. А після **д, т**? Адже: Бершадь — бершадський, чудь — чудський, Прип’ять — прип’ятьський — м’який знак не пишеться!

У формулюванні в § 30, п. 3 трапилося відразу чотири неточності: “Через дефіс пишуться: а) складні прислівники, утворені від прикметників і займенників за допомогою прийменника **по** та закінчення **-ому** або **(-ки)**: по-батьківському... по-батьківськи...”. Поперше, ці прислівники мають одну основу, отже, вони не складні, а прості; по-друге, **по** в них префікс, а не прийменник (це колишній прийменник), по-третє, **-ому** — суфікс, а не закінчення (це колишнє закінчення); по-четверте, подібні прислівники є не лише на **(-ки)**, й на **(-чи)** (по-заячи), **(-жи)** (по-ведмежи).

§ 33. А. 1. д. “З дієсловами **не** пишеться завжди окремо, крім тих, що без **не** не вживаються: неволити, незчутися, ненавидіти, несямитися...” Тим часом, у СУМ, т. IX, С. 812 бачимо: “...тільки як стямився згодом...”, “...по хвилі стямив-

ся...”, “Поки Сахно стямилася...” тощо. Отже, стямитися вживається й без **не**.

§ 44. “За належністю до роду та за відмінковими закінченнями всі іменники поділяються на чотири відмінки”. Не всі ті іменники, що мають рід та відмінкові закінчення, належать до тих чотирьох відмінків: кошовий, ланкова, середнє арифметичне!

Трохи далі: “деякі іменники чоловічого, а також спільного роду...” Але ж спільного роду нема, є іменники подвійного роду (див. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. — К., 1963. — С. 53).

§ 45. I відміна. Тверда група: “...та чоловічого роду (назви осіб): Микита, Микола, Сава тощо”. А лелека, собака, що теж належать до твердої групи, — хіба це назви осіб?

§ 45. II відміна. Тверда група. Чоловічий рід. У переліку винятків звир, комар, снігур пропущено хабар та друг, а також пазур.

§ 45. II відміна. М’яка група. Чоловічий рід. “...сюди належить частина іменників із суфіксами **-ар**,

-ир”. А де суфікси в іменниках цар, Лазар, Цезар, бровар, янтар, штир, які теж належать до м’якої групи?

§ 47. А. Однина. 1. б. “**І** (після голосного та апострофа — **ї**)”. А після м’якого знака: ескадрильї, мантильї? І це повторюється далі.

§ 47. Б. Множина. 2. “У родовому відмінку множини іменники першої відмінки мають нульове закінчення або закінчення **-ів, -ей**”. Під пунктом б наводяться як приклади слова: мишей, свиней, сімей, статей... Щодо свиней та статей ще якось може бути, але у формі сімей — нульове закінчення, а не закінчення **-ей**!

§ 47. Б. Множина. 5. “В орудному відмінку множини іменники першої відмінки мають закінчення **-ами, -ями, -ми**” І далі: “Закінчення **-ми**... мають лише поодинокі іменники: ворітьми... курми...” Множинні іменники ворота, кури поки що до жодної відмінки не належали, тим паче до першої.

§ 48. 2. б. “Назви тварин і дерев: ...дуба, кілка, коня...” Кілок — не тварина й не дерево!

§ 51. 3. а. “Однак неслов’янські прізвища, які закінчуються на **-ов, -ин, -ін**, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**”. А слов’янські — Литвин, Сербин, Волошин, Кармазин? Про них забуто.

§ 51. 3. б. Друга відміна. “Іменники... що відмінюються як прикметники: Горошине...” А який стосунок ці іменники мають до другої відмінки? Вони до жодної відмінки не належать.

§ 55. 1. Примітка. “Деякі іменники чоловічого роду [в родовому відмінку множини] мають і нульове закінчення: ... татів (тат)...” Так само можна стверджувати, що можливі форми батьків і бать! Такого в українській мові нема й бути не може!

§ 55. 3. “Закінчення **-ей** мають деякі іменники чоловічого роду: гостей, грошей...” Множинний іменник гроші роду не має і до жодної відмінки не належить. Якби йшлося про назву дрібної розмінної моне-

ти гроші, тоді б цей іменник мав форму грошів: 10 грошів, а не 10 грошей. Те саме в § 58, п. 2.

§ 89. 1. У списку іношомовних загальних назв із подвоєнням букв мало стояти панно, а хтось виправив його на панна. І це вже й у шкільні підручники потрапило.

Або у розділі “Найголовніші правила пунктуації”.

§ 118. 3. “[У простому реченні кома ставиться] між однорідними членами речення: ...Хоч живемо з пучок, а проте й для нас є місце у церкві... Полетіла б я до тебе, та крилець не маю”. Це ж складні, а не прості речення, і однорідних членів у них нема!

§ 118. 6. “[У простому реченні кома ставиться] перед словами **а саме, як-от, як**, що стоять у реченні з однорідними членами після узагальнюючих слів: ...Хоч живемо з пучок, а проте й для нас є місце у церкві... Полетіла б я до тебе, та крилець не маю”. Це ж складні, а не прості речення, і однорідних членів у них нема!

Нема узагальнюючого слова й у придуманому реченні: Українські дореволюційні письменники: Шевченко, Марко Вовчок, Панас Мирний, Нечуй-Левицький — багато творів присвятили зображенню жадливої долі українського народу (§ 121. 6).

§ 121. 10. “[Тире ставиться] між складними безсполучникового складного речення...: Як тільки займеться десь небо — з другого боку встає зараз червоний туман...” Таж речення сполучникове, складнопідрядне: перша частина — підрядне речення, друга — головне!

Трапляються пунктуаційні помилки (видання 2007 р.): ...сміливіх але часом недосяжливих проєктів... (пропущено кому); ...десь далеко в степу, за садками тремтять... (пропущено кому); Як тільки ясний день погасне І ніч покрие божий мир, і наше лихо трохи засне... (пропущено кому); Там батько плачучи з дітьми (пропущено кому); у ремарці: (Плаче, цілує її руки). — не там крапку поставлено; — У мене, від своє дід... (пропущено тире).

Чи слід у правописі (видання 2007 року) й далі згадувати Мао Цзедун, Кім Ір Сена, Хо Ші Міна (§ 38), ніби серед китайців, корейців, в’єтнамців нема достойніших людей, величати Тельмана (Слухай, Німеччино, Тельман говори рить!!!), Котовського (Котовський справді палив поміщицькі маєтки...), класову свідомість (§ 118. 1)?

І це ще не все. Правила в сучасному Українському правописі викладено хаотично, безсистемно, формулювання нечіткі, часто запутані, багатослівні, є безліч пунктів та підпунктів, приміток. Правопис важкий для користування і створює враження, ніби наша мова якась недолуга, хоч насправді вона за своїм граматичним ладом та фонетичними законами стрункіша й впорядкованіша, ніж, наприклад російська чи англійська.

До всього цього слід додати й те, що урядової Правописної комісії зараз нема, навіть такої, яка була досі, коли в ній погоду робили історики й політики, а не мовознавці. То чи ми поважаємо себе, нашу мову та молодь, яка вивчатиме українську за таким недолугим правописом?

ЗНОВУ ДІСТАЛИ З КОМОРИ ДРЮЧОК

Валентина КОСЯЧЕНКО,
просвітянка, м. Чернівці

Взятись за перо спонукав перегляд концерту популярного російського пародиста Максима Галкіна, який транслював телеканал “Інтер”.

Незважаючи на майстерне виконання, концерт цього, без сумніву, талановитого артиста мені не сподобався. Дуже в’їдливо М. Галкін висміяв своїх друзів, буквально змішав із брудом керівників нашої держави. А найбільше мене врадило його знущання з української мови, яку мій народ оберігав віками, незважаючи на численні заборони й утиски.

Для цього він розповів старий анекдот про те, як звучала арія Ленського в опері П. Чайковського

“Євгеній Онегін” українською мовою. В хід пішов “дрючок” замість “стріли”, вульгаризми. Дивно, що людина, яка вважає себе інтелегентом, навчалася в українській школі, не знає про геніальний переклад роману Пушкіна й інших його творів, які здійснив українською мовою наш славетний Максим Рильський.

Ось той переклад широковідомого монологу:

“Куди, куди ви відлетіли,
Весни моєї красні дні?
Що день новий мені готує?
За ним даремно зір слідкує,
В глибокій тьмі таїть він.
Байдуже: є закон один.
Впаду я вражений стрілою,
Чи мимо пролетить вона,
Все благо: діяння і сна
Свій час надходить за чергою;

Благословен і день ясний,
Благословен і час нічний!
Заграє промінь зоряниці,
І день яскравий заблещить,
А я — в таємну тень гробниці
Зйду, як доля повелить,
І пам’ять юного поета
Поглине тиховода Лета,
Забуде світ мене; а ти
Чи прийдеши, діво красоти,
Сльзьми скропити вінця урни
І думать: він мене любив,
Мені єдиній присвятив
Сумного дня світання бурне!
О друже мій, о раю мій,
Прийди, прийди, навк і твій!..

Тож прочитавши ці рядки, кожна мисляча людина може сказати услід за Тургенєвим, що українська мова, як і російська, багата, справді це велика мова великого народу.

СИСТЕМА ТЕСТУВАННЯ УДОСКОНАЛЮВАТИМЕТЬСЯ

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Цьогорічна вступна кампанія до загальнонаціональних вищих навчальних закладів офіційно розпочалася 16 червня.

Головний її пріоритет українська влада бачить у подоланні корупції та хабарництва. Саме для цього було впроваджено зовнішнє оцінювання знань, яке відбувалося з 22 квітня до 4 червня. Охочі вступити до ВНЗ, залежно від профілю, мали можливість скласти тести з одинадцяти предметів: української мови та літератури, математики, історії України, всесвітньої історії, хімії, географії, фізики, біології, основ економіки, правознавства та зарубіжної літератури.

Упродовж квітня—червня в Україні працювало 4600 пунктів тестування. До кампанії залучили понад 195 тисяч фахівців.

Мінімальна кількість балів, достатня для подання документів до ВНЗ, — 124. Кількість тих, хто не зміг подолати цієї планки, — 7,98 % усього загалу, який брав участь у тестуванні, а 51,1 % отримали оцінку, вищу за 150 балів. Ті, хто не набрав 124 балів з обов'язкового тесту з української мови та літератури, а це 8,81 % загалу, не зможуть стати студентами цього року.

Той, хто не зареєструвався або не з'явився на тестування з визначених законодавством поважних причин, зможе спробувати свої сили у додатковій сесії зовнішнього оцінювання з 26 червня до 4 липня.

— Держава зробила важливий крок на шляху до реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до вищої освіти в Україні, — вважає міністр освіти і науки Іван Вакарчук. — До участі в зовнішньому оцінюванні знань заре-

еструвалося понад півмільйона тих, хто бажає вступити до ВНЗ. Тести склали 512 тисяч, їхній вік — від 17 до 82 років. Понад 400 тисяч осіб, які перейшли бар'єр 124 балів, мають право вступу до ВНЗ. На мій погляд, цьогорічна кампанія всеохопного тестування стала очевидним проривом української системи освіти. У нашій державі це найбільш суспільно значуща і масштабна реформа, яка має стратегічний характер.

Головне, що ми виявили — середня освіта дає потрібний рівень знань для вступу до ВНЗ. Попри очікування, катастрофічної різниці рівня знань між учнями сільських і міських шкіл немає. Ті, хто закінчував школу раніше і брав участь у тестуванні, також мають добрі знання. Засмучує низький рівень підготовки випускників профтехучилищ.

Сподіваємося, що вступна кампанія цього року буде прозорою, відкритою, з якнайширшою участю громадськості та ЗМІ. Це потрібно заради майбутнього наших дітей, — підсумував міністр, виступаючи перед журналістами в “Інтерфакс-Україна”.

Попри всі заяви влади, що з хабарництвом та корупцією під час вступу до ВНЗ покінчено, сподіватися на це зарано. Адже навіть високий бал із зовнішнього тестування для вступу до вищого навчального закладу ще не означає, що абітурієнт стане студентом. Це визнав і міністр: кожен ВНЗ — самодостатня структура, яка, окрім тестувань, зважатиме на бал сертифікату з профільного предмета, середній бал атестату, медаль, участь в олімпіадах тощо. Керівництво ВНЗ має право встановлювати власні критерії відбору.

Залишається не одна шпарина у паркані з обов'язкового тестування:

існує великий перелік хвороб, який дозволяє вступати у ВНЗ без тестів, — досить мати довідку від лікаря; не склали тестів військовослужбовці; не було тестів з іноземної; отже, ВНЗ, де профільна іноземна, запровадить власні випробування.

Очевидно, що система тестування удосконалюватиметься.

Заступник міністра освіти і науки України Павло Полянський поділився думками щодо цього: “Шкільний атестат і надалі залишається документом про освіту, адже не всі збираються вступати до ВНЗ. Працюватимемо і над поліпшенням інформаційної кампанії з наступних тестувань, бо сьогодні ми вперше провели цей захід у загальнонаціональному масштабі. Мережу екзаменаційних центрів буде розширено. Вони стануть стаціонарними й територіально доступнішими: приїзд на тестування не буде проблематичним. Для

цього передбачать гроші у держбюджеті.

Сертифікат зовнішнього тестування дійсний упродовж року. Цього не змінюємо: у світі так само, хоч у Литві він дійсний все життя. Ми вважаємо, що кожна людина може спробувати свої сили знову. Хочемо також, щоб випускники минулих років могли проходити тестування не раз на рік, а ще й, скажімо, взимку, бо тестування не для того, щоб людину покарати за те, що вона чогось не знає”.

Залишається покінчити з хабарництвом і корупцією. Адже “ланцюжок” від початкової школи до одержання диплома ВНЗ надто довгий. І на цьому шляху спокуси — хитро обійти це тестування — криються в “шпаринках” надширокого списку самих хвороб, й у власних критеріях відбору абітурієнтів кожним із ВНЗ, і в тій “золотій” медалі, яка нерідко одержана не за знання.

КОНКУРС ІМЕНІ АНАТОЛІЯ ЄРМАКА ТРИВАЄ

Упродовж п'яти років проводять літературний конкурс імені Анатолія Єрмака. Участь у ньому беруть учні-старшокласники, студенти, а також дорослі. Він не ставить за мету сприяти народженню літературних шедеврів. Учасники конкурсу мають відповісти у своїх здебільшого публіцистичних творах на такі запитання: “Що таке патріотизм?”, “Що таке національна ідея?” Розповіді про розуміння цих категорій, проілюструвати їх на конкретних випадках із життя. У своїх працях конкурсанти мають змогу продемонструвати власну соціальну зрілість та національну свідомість.

Конкурс проводять Ліга українських меценатів, Інститут проблем болю, Національна радіокомпанія України і приятелі Анатолія Єрмака.

Автори найкращих робіт одержать спеціальні дипломи та грошові премії.

Нагадуємо: ви ще можете встигнути взяти участь у конкурсі. Роботи надсилайте на адресу: а/с 47, Київ-34, 01034 або Київ, Хрещатик, 26 з позначкою “На конкурс ім. Анатолія Єрмака”.

Підсумки конкурсу й нагородження лауреатів — напередодні святкування Дня незалежності України.

Прес-служба
Ліги українських меценатів

ЮЩЕНКО ПРИВІТАВ НАЙКРАЩИХ

Президент України зустрівся з випускниками, які показали найкращі результати в ході першого незалежного зовнішнього тестування знань.

Вітаючи молодь з успіхом, Віктор Ющенко сказав:

— Переконали: ви — найкраще українське покоління. Як Президент, доклади всіх зусиль для того, щоб ресурси держава спрямувала на освітянську галузь та потреби вчителів, бо високоякісна освіта — найкраща інвестиція в національний розвиток країни, — сказав очільник держави.

Запровадження незалежного тестування — це засіб боротьби з корупцією у вищій школі, гарантування доступності освіти та демонстрації абітурієнтам справедливого підходу до оцінки їхніх знань. “Ми перемогли у тій справі, яка слугуватиме мільйонам українських школярів, — зазначив В. Ющенко. — Це одна з найбільш вдалих в Україні реформ освіти, яка нам вдалася”. Президент також додав, що відтепер ідеться “не про конкурс батьківських гаманців, а про конкурс знань”.

Наприкінці зустрічі глава держави вручив юнакам та дівчатам подарунки та листи-подяки їхнім батькам.

За матеріалами
сайту Президента

ОСТАННІЙ ДЗВІНОК ДЛЯ ХАБАРНИКІВ?

Максим ОПАНАСЕНКО

Результати тестів для багатьох стануть “прохідним критерієм” до ВНЗ. Ця система має на меті знизити рівень корупції у них і перевірити реальні знання абітурієнтів.

Викладачі, які працювали в комісіях на відкритому тестуванні, кажуть про те, що рівень організації був високим. У кожного випускника ретельно перевіряли документи, зв'язали зі списками. Самі тести принесли у запакованому пакеті. Скидається на те, що все тут було “по-чесному”. Але в школах ходять чутки, що дехто із заможних випускників все-таки примудрився дати хабар “кому треба” і, як наслідок, отримати значно вищий бал. Відомо навіть орієнтовна ціна: 4—4,5 тис. гривень (вчителі розповідають, що дехто з випускників “вихвалявся” цим перед ними).

Натомість влада переконана, що нарешті створено систему, яка стане “єдиним для всіх шансом отримувати вищу освіту”. Але обійти тестування можна.

Більшість ВНЗ запровадила так звані нульовий курс або курси підготовки до вступу. У травні всі слухачі складають іспит, за результатами якого потраплять до ВНЗ. Тож тестування відходить на другий план, головне — добре скласти іспити. ВНЗ не відмовляється від таких курсів, адже це додатковий (і досить значний) заробіток. А щоб “заманити” потенційних вступників, ВНЗ гарантують вступ за результатами іспитів.

Другий шлях — вступати до приватного навчального закладу,

яких вельми багато. Та залишається найстаріший і перевірений варіант — хабар.

Отже, відкрите тестування ще не стало єдиною перепусткою до вищої освіти.

Щоб перевірити на практиці дію відкритого тестування, одягаємо маску наївно-зацікавленого абітурієнта і вирушаємо до двох престижних київських ВНЗ — Національного університету “КПІ” і медичного університету ім. О. Богомольця.

Студенти, що сиділи побіч корпусу радіотехнічного факультету, розповіли, що вступити сюди не важко, а знання оцінюють об'єктивно; навчатися трошки складніше — вимоги до студентів високі, викладачі не беруть хабарів. Студенти механіко-математичного факультету стверджують, що за вступ тут хабарів не беруть (хоч у процесі навчання викладачі не проти “підзаробити” на заліках та іспитах).

Сертифікати відкритого тестування чинні, але іспити з предметів, які не були передбачені тестами, скласти доведеться. Самі студенти радять скласти повністю всі запропоновані іспити, тому що ВНЗ вимагає глибоких знань, аніж ті, які випускник мав, пишучи тест.

У приймальній комісії факультету лінгвістики розповіли, що абітурієнт складає на другий іспит — з іноземної мови. Українську зарахують за результатами відкритого тестування (це обов'язкова умова, мінімальний прохідний бал — 124 із 200). Медалісти і лауреати третього етапу конкурсу Малої академії наук вступатимуть лише за співбесідою, яка включатиме

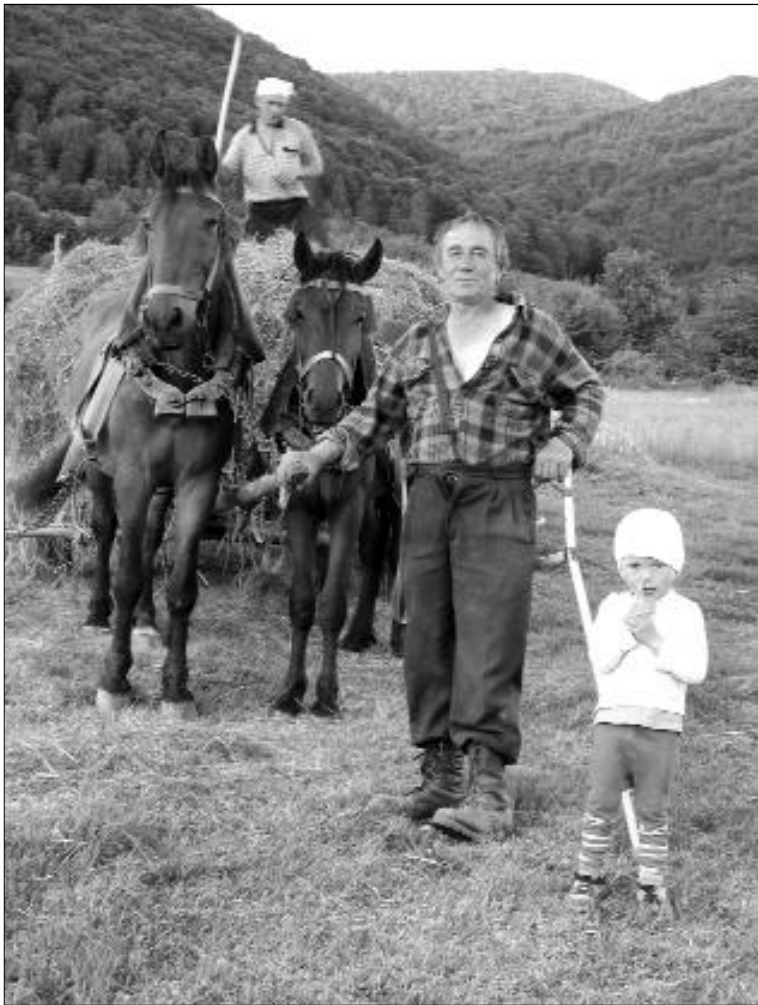
питання з іноземної й української мови та літератури.

У КПІ не вдалося почути нарікань від студентів щодо хабарів: якщо вони і є, то це не система; якщо ти справді маєш знання, то хабарів за залік ніхто не вимагатиме.

У медичному університеті імені О. Богомольця на запитання “Чи можливо вступити сюди за державним замовленням?” один зі студентів заперечливо похитав головою. А коли я запитав, чи можна підлатити комусь, щоб вступити, той самий студент впевнено відповів: “Так”. Суму, звісно, доведеться не вдалося. Ціна навчання за контрактом — 10—12 тисяч гривень на рік. Вона залежить від престижу факультету. Більшість студентів — контрактники. Про вступ “простого смертного” на безкоштовній основі на престижні спеціальності, як-от стоматологія чи хірургія, не йдеться: такий висновок спадає на думку, коли побачиш, на яких іномарках приїжджають майбутні медики. Щоправда, ВНЗ приймає сертифікати відкритого тестування, але позитиву в цьому мало, адже іспити все одно скласти доведеться: тестова система не охопила всіх профільних для цього ВНЗ предметів.

Тож тести не відіграють ролі, яку їм відводили. Щодо корупції, яку мало перемогли зовнішнє оцінювання знань, то говорити про це, мабуть, надто рано.

Тестування свідчить, що нова система має свої плюси й мінуси і потребує тривалого та ґрунтовного удосконалення, як і вся українська освіта.

Літня косовиця

Валентина ДАВИДЕНКО

Потрапити в чашу гір. На відстані й зблизка голубити поглядом смарагдові лужки і вигадливу графіку стовбурів яблуневих дичок і черешень, що самі по собі є і золотий перетин для художника, якому нічого додати до цього довершеного музичного розчепір'я гілок. А ще ж вони і втішні набутки для дітлахів, бо в цих гірських селах, що розкошують у зелені лісів, — свої принади й обмеження. Фруктовий сезон — це черешня в рідній садибі та суниця, що дозрівають поволеньки, та й не кожному трапляється на очі в лісових хащах. Строкатий світ центру Європи в квітучих акаціях, стіжках, млисто-сивуватих від ранкової роси, недільних приїздах автотяжки зі свіжим хлібом — його не всі приймають як життєвий вибір, навіть ті, хто тут народився.

Закарпатське село Вишка на кордоні трьох держав: України, Словаччини, Польщі — магнетизує красою природи туристів, особливо зарубіжних, а в нас називається депресивним. Для місцевої молоді еміграція — це не оспіваний у шкільному творі, але тим не менш омріяний шлях в доросле життя. І не так важливо, чи сягне вона лише Ужгорода або Києва, чи простелиться той шлях далі на схід або в західне зарубіжжя, село потемніло пучкою старої черешні, або такої ж сухенької говіркої бабусі перехрестить услід: шукай, дитино, кращого життя. Бо тут лише старі дідівські хати (туристи млосно заочують очі: яка автентика, такої дерев'яної архітектури вже немає на Заході!) та цілющий гірський озон і джерельна вода. Вічна літня косовиця. Тонко гаптований білим роменом — скільки око бачить, схил гори, школа за кілька кілометрів пішки, неперехідні замети взимку, неймовірні акварельні небеса після дощу, безробітні батьки, які нишком співають. Строкатий центр Європи.

Учителька музики принесла показати нам унікальну полотняну дівоку сорочку, яка відрізняється від узвичаєних вишиванок. Але саме в такі вбиралися тут, у Вишці, ще в минулому столітті. Особливий крій: забрана "вафельками" на гру-

дах, з воланчиком під горло й на рукавах, вишивана подвійною гладдю, а не хрестиком. Орнамент рослинно-квітковий і шитий ниткою "червеною, білою, ружовою, зеленою". Цю сорочку Людмила Миколаївна Львченко знайшла в рідному селі, й через надмірну старість тканини, бо сягала вже століття своїм віком, перенесла вишивку на нову, повторивши точно оригінал. Ще зберегла й місцеву національну прикрасу, яка входила до святкового вбрання дівчини. Це вишита бісером стрічка — оздоба довкола шиї. Приміряли дев'ятикласниці Яні: царівна...

Яну та її подруг художники попрохали позувати у закарпатських строях, обставивши етюдниками нагрітий сонцем лужок перед пансіонатом "Перлина Бескиду". У цій точці географічно й емоційно окреслилося для всіх учасників пленеру поняття "Батьківщина". Бо з ганку красивого будинку відкривалися виднокли на всі краї світу, трепетала в гор-

ВЕРХОВИНСЬКІ ЕТЮДИ

Міжнародний пленер українських художників та фотохудожників із закордону "Серце Європи", присвячений Міжнародному Дню захисту дітей, відбувся на початку червня у закарпатському селі Вишка. Він продовжує широкомасштабний культурно-суспільний проект "Центр Європи", який започаткувало ВГО "Українська взаємодопомога" і реалізується за підтримки Міністерства закордонних справ України. Апробація ідеї проекту як естафети культур народів Карпато-Балканського регіону під символічною назвою "Свято Центру Європи" відбулося 2002 року в Києві та Закарпатті за участю Товариства "Україна—Світ" та за підтримки МЗС України і посольств європейських держав. Нинішня акція проекту суголосна Указу Президента України "Про проведення у 2008 р. Року Міжкультурного діалогу в Україні". На Закарпаття приїхали митці з України, Словаччини, Молдови й Придністров'я, Австрії. Координатори пленеру: автор проекту Олександр Шокало — голова ВГО "Українська взаємодопомога" і МГОУ "Четверта хвиля" та Володимир Ньорба, голова Закарпатських відділень ВГО "Українська взаємодопомога" і Товариство "Україна—Світ". Пленер відбувся за підтримки Міністерства закордонних справ України, Закарпатської обласної державної адміністрації, МГОУ "Четверта хвиля", обласного управління освіти і науки.

щико фіолетова петунія, пахлом димком від багаття, двоє собак, мов із графічною доцільністю підібрані, — дуже білий і дуже чорний, не підпустили чужих, але одразу стали лагідними ласунами для "своїх" — усього гурту художників. Ті, хто приїхав з українських міст та з інших країн Європи, відчували смак і тяглість часу, що набрав тут обрису дитинної домашності: схід сонця, яскравий, як вулканічне виверження чи зародження світу, пташиний щебет на всі музичні діапазони, скрип гойдалки, близькі грати, що обходили колом гірську чашу, і ще ближчі, зовсім над сусіднім садом, веселки після дощу. Шовково-рудий котик під кінець пленеру став справжнім мисливцем і спіймав першу в житті мишку. А до того проходив студії, нашорошуючи вуха на шурхіт паперу і переймаючи лапкою рухливі пензлі на полотні.

Та не тільки зовнішній антураж налаштував на відкриття затлумленого в собі почуття, що все-таки "кращої, кращої в світі нема", як своя Україна. А розкривалося це в

Гірська перспектива

розмовах за пізнім вечірнім чаєм, який настоювався травами над тим самим димком багаття, де Василь Гапак і Регіна Юрївна Тарасенко готували нам обіди. Її син, господар садиби Іван Іванович Тарасенко, романтик та інтелектуал, а ще невтомний трудівник, за рік звів красивий будинок, подбавши про всі європейські зручності й естетику затишку, та ще й ризикнув запросити туди перший великий гурт гостей — художників (із баночками фарб, етюдниками, планшетами, різні тобі картонки, скабкі, розчинники та лаки — не для покоїв).

Іван Тарасенко, сам помандрувавши Європою, переконаний, що ми маємо набагато розкішніший природний і етнографічний ареал, який так цінують в туристичній галузі — це ще не уніфі-

ковані цивілізацією регіони, де збережено автентичну архітектуру і побуту, а також заповідні природні зони. У Вишці, як і в кількох найближчих селах, ще збереглися дерев'яні храми XVI—XVII століть, будинки, архітектура яких характерна для цього регіону. А про пленер він сказав, що крім нагоди побачити, як твориться мистецтво, суттєво, що такі акції працюють на рівень культури середовища, що так важливо для мешканців "депресивних" сіл.

Ці схили, вкриті різнотрав'ям, не скупо наділені пасовищами і садами довкола садиб, але й ґрунтами, на яких треба гарувати та долати гони не лише у гори чи до лісу, а й до крамниці або до церкви. Тож ми не зустріли в селі надміру тлущих, швидше сказати б, старше покоління було сухорлявим і "ворушким", та й великих статків не бачилося у тих дворах. Заможна публіка, яка приїздить сюди взимку на лижні траси, дає змогу заробити місцевим на цьому туризмі й подає приклад молодшому поколінню,

Художник Л. Радько

Галина Гороховська і Олександр Шокало

На етюдах у Вишці

Сходивши верховинські стежки

чого треба прагнути в житті. Художники представили інший полюс цих інтересів. Ми розглядали щемкі краєвиди, хати і сіножаті, аж люди схвилювалися: може, покупиці? А художники повернулися згодом до обраних садиб (чим старіша, тим чарівніша) і ставили етюдник на цілий спекотний день. Дівчинка-підліток із сяючим зеленавим поглядом — ніякі візажисти лакового “Шансу” не створять такого образу природної юної краси — сама підійшла до мене, зацікавлена новим для села дійством: “То ви це малюватимете?”

Я ж розпитувала про школу, де проводить канікули — “тут, у селі зазвичай”. А чи не поїде на море? У відповідь так само щиро і безпосередньо: “Ми знаємо, що таке є...” Справді, може, й досить гірської річки, та й місце її дитинства — насправді курорт для її міських ровесників. А в місцевих дітлахів білі міцні зубки, ніяких застуд і карантинів у школі взимку. Бо навіть у мороз вихопитися по дрова з хати — то швидше босоніж по снігу. Всі діти, які подарували нам концертну програму на пленері, позували для портретів, були втіленням найкращого в генотипі: здоров’я, краси, талантів. Ось тільки потім вони розчиняються у натовпах великих міст, частіше не своєї держави, щоб тяжко працювати на орієнтовні цінності, про які знають і тут від старших: таки ж відпочинок на морі, і власне авто, будинок з басейном (чомусь особливо часто у ті дні чула про джакузі, аж Іван Тарасенко усміхнувся якось: “Тут неподалік в лісі зробив невелику загату в гірській річці, маю таке джакузі з цілющою природною водою, що ніякому мільярдеру не снилося. Щоправда, він у таку холодну воду не подався б”).

Строкатий центр Європи. Пишнотою гірської природи мав би полонити своїх і чужих, а чомусь відпускав у полон еміграції сотні верховинських родин ще з минулих століть. Ужгородський художник

Художник О. Сидорук

Василь Вовчок розповідав за тими вечірніми бесідами під зорями, як століття тому хтось із його предків їхав на заробітки до Америки. У ті часи місцеві заробітчани могли з найближчої станції безперешкодно діставатися будь-якої країни без паспортного режиму. Тож верховинець добувся аж до океану, але вже на пароплав не

везли на спецпоселення в Росію. Матір заарештували 1947 року і відправили в табір “посьолок Інта в Комі”. Двадцять п’ять років не могли повернутися на постійне проживання в Україну, це сталося тільки 1978-го. Ірина вже дев’ятнадцятирічною відкрила для себе етнічну батьківщину, про яку стільки розповідали батьки.

Тож проект ВГО “Українська

Наші натурниці

пускали без документів, які засвідчували б його особу. Аж поки з кишень не випав папірець: “Корова Ружа, власник Агоста” і печатка. З такою посвідкою на пароплав прийняли. Так і поїхав у чужі світи.

Серцем завжди озираєшся на рідний край, і які б далекі горизонти не відділяли від батьківської землі, народу, мови, “українець — це вже карбовано на генотипі”, — каже художниця з Молдови Ірина Шух. Вишивка на чорному шовку, тонкі кісточки і грубі осінні мешти — це фото її матері Стефи Лаврини, зв’язкової УПА. Ще в юності “за Польщі” разом з чоловіком Стефаном Шухом були активними просвітянами в сільськогосподарському коледжі, де вчилася свідомою молоддю. Село Розвадів Львівської області пам’ятає 21 листопада 1946 року, коли 23 родини ви-

Їхні портрети

взаємодопомога”, започаткований ще шість років тому як естафета культур народів Карпато-Балканського регіону під символічною назвою “Свято Центру Європи”, — завчасна підказка владі щодо стратегії продуктивної співпраці в усіх сферах європейських народів, та насамперед — це утвердження європейськості культури власного народу, турбота про українських митців — емігрантів, вияв народної дипломатії, що сприяє політиці Української держави щодо активного громадянства до процесу націотворення й державотворення та консолідації українського суспільства.

Усі митці, які працювали на пленері у Вишці, — відомі особистості,

Своя “Асамблея”

як Юрій Салко з Придністров’я, якому недавно присвоєно звання академіка Академії сучасних мистецтв у Римі. Людмила Корж-Радько — лауреат обласної премії імені Й. Бокшая та А. Ерделі, працює в різних жанрах образотворчого мистецтва, учасник багатьох зарубіжних виставок. Створила дивовижної краси ілюстрації до шедевра Боккаччо “Декамерон”. Її донька Леся Корж під час пленеру одержала звітку з Києва, що стала лауреатом Республіканського скульптурного трієнале. Учасниками закарпатського пленеру стали фотохудожник і видавець Ладіслав Цупер з Пряшева, керівник Української світової інформаційної мережі (УСІМ) при МГОУ “Четверта хвиля” Дмитро Славов з Австрії, Микола Стасішин — фотохудожник з Придністров’я, відомий аквареліст Сергій Заяц з Одеси, Алла Салко з Придністров’я, Василь Іванчук з Молдови, Олександр Сидорук з Ужгорода, голова товариства угорських художників Закарпаття Ласло Мадяр.

На терасі вже не поміщалися полотна, створені за десять днів, адже художники побували в наймальовничіших місцях Великоберезнянського району і щодня при-

вич. Життєві колізії братів Конратовичів — художника і музиканта — можуть лягти в основу роману. Саме так про них розповідав Василь Вовчок, який завдяки знайомству з обома зберігає безцінні цей ексклюзив для нашого тижневика.

Не бракувало жартів: повний паритет смаку одеського й закарпатського. Хоч найвеселішими видалися реальні історії — “з’їхав з гори по снігу на підрамнику, полотно ще свіже, не висохло, а спішив на електричку, коли поглянув на свій пейзаж — отепер справжній Коцка!”

Смакували закарпатські страви і напій із квітів бузини — найкорисніший і найсмачніший за будь-який квас, за рецептом Регіни Юрїївни. А справжній козацький куліш для всього гурту приготував ідейний натхненник пленеру Олександр Шокало.

В останні дні обмінювалися візитками і подарунками. Дитяча мультимедійна колекція від “Просвіти”, акварелі від учасників пленеру — місцевій школі. А художникам передала сувеніри представник МЗС України в Ужгороді Галина Романівна Гороховська.

Були сентиментальні моменти: Леся-Леся, незвичайна своєю добротою, молода, а вже художниця, донька молодих і знаних Людмили Радько і скульптора Богдана Коржа. Вона поїхала раніше до свого коледжу в Черкасах приймати сесію у ще (!) молодших своїх учнів. А вже потім одесит Сергій Заяц завершив її акварельний портрет: Леся у віночку з ромену. Для мене всі сукупні натюрморти з іншими автографами не перевершили цієї квітки.

Дмитро Славов мріяв розмістити на сайті УСІМ всі роботи з пленеру — альтернатива майбутній виставці, а ще “Галереї сучасного українського мистецтва в світі”, яку організатори сподіваються відкрити в столиці, щоб пропагувати мистецтво українських художників із зарубіжжя. Необхідність такої галереї саме на часі — в ній будуть твори розпоронених по світу українських митців, переважно молодих і перспективних талантів, полотна яких, потрапляючи до приватних колекцій, назавжди втрачені для України.

...Трапляються знакові миті в житті, коли хочеться зупинити час, притримати цю сторінку — не пролистуй! Там фраза важлива, окреслена, там настрої ще як здогад, нечіткі, але сповнений дивних почувань. Але час збігає, незворушно перегортаючи дорогі сторінки. І залишається єдине: написати полотно, де небеса вливають своє іскристе вино в озонний холодок за верховинською хатою. А квітуча тіснява тріпоти до живоплоту. Бо далі плинуть тріпотливі маки. І залишається написати серед них крихітне дівчатко, якому відкривається цей світ — од маків до найменшої зірки. Ще не перегорнута сторінка...

Художник Ю. Салко

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Інколи замість довгих досліджень, статистики і традиційних “круглих столів” штатних інтелектуальних еліт для діагнозу достатньо однієї події. Для когось такою подією стало присвоєння звання народного артиста України Філіппові Кіркорову. Більш нікого не дивує дивна логіка деяких рішень Президента, хоч саме він дуже багато зробив і робить для відродження осередків культури українського державництва, вшанування справжніх патріотів, пропагандистів українських національних культурних цінностей. Саме він вперше організував належне вшанування жертв Голодомору і борців за волю України. Жоден президент до нього і, напевно, після нього не зможе перевершити тих ініціатив і добрих справ для українства, які випали на долю Віктора Ющенка. Однак боляче чути про незрозумілу логіку президентського указу щодо нагородження Кіркорова. Схоже, це не просто помилка, яких набирається вже доволі багато.

Все стає державною проблемою, якщо дивитися глибше. Хтось же готував те злочасне подання про нагородження, писав проект указу, хтось переконав Президента указ підписати. Хтось хитрувало представляв йому виступ на Євробаченні як громадянський подвиг, що “дуже посприяв українській євроінтеграції”, розраховуючи на те, що євроінтеграція — особлива тема для Президента. Гуртом справу зроблено, адже через постійну зайнятість Президент мусить покладатися на апарат.

Віднедавна гуманітарна влада надто часто помиляється. Можливо, це результат кадрової політики попереднього очільника гуманітарного блоку, а може, й усіх разом. Щось негаразд, адже при будь-якому президенті фахова державна машина не повинна народжувати подібних проектів документів. Цілком можливо, що дехто в цьому зацікавлений.

Є й об’єктивні причини. Збережено галузевий, “соціалістичний” спосіб будівництва державної влади. Стара генерація владної еліти згубности цього принципу не усвідомлює й не надає ваги формуванню гуманітарної влади як функції всієї влади, а не лише одного гуманітарного відомства. Не можна безконечно і без наслідків нехтувати гуманітарною владою заради економічних пріоритетів і тактики політичних протистоянь з огляданням на чергові вибори. Колиш поставане питання руба — нам потрібна державна машина без ознак мови-роду-племені-моралі чи українська Україна, про яку мріяли предки і за яку боролися сучасники. Складається враження, що бездушна, розділена на гілки і відділена від національного кореня державна машина може однаково працювати як влада незалежної держави і як маріонеткове правління колонії. Це дуже небезпечний симптом. Стає невимовно шкода старань багатьох українських патріотів, які працюють у структурах влади, а в результаті вона виявляється вельми нечутливою до проблем українців. Розв’язання цієї проблеми рівнозначне вибору: мати державу з українським обличчям і душею, або втратити національну державність.

Ми побожно дивилися на українську державність і понад усе боялися її втратити. Тепер практика українського життя засвідчує парадокс — втрата державності може відбутися непомітно для загалу, хоч формально державна машина існуватиме, але працюватиме як зденаціоналізований, бездушний

МАНІВЦІ ГУМАНІТАРНОЇ ВЛАДИ

робот. Збереження незмінною системи — машини, яка допускає втрату українських етнічних ознак цінностей означає втрату державності. У добу глобалізації й інформаційної боротьби це можливо і в доволі короткі терміни. Чи готові ми протистояти сучасній, дуже поширеній у світі хворобі денаціоналізації? Як нація з давньою культурою та історією, ми це зможемо, але ще не готові до цього, адже й певні в діагнозі хвороби державної машини і так званої владної еліти. Нам дуже не хочеться вірити в неприємні речі, робити висновки з давньої та близької історії й знімати ікони харизматичних осіб.

Можна говорити про фатальний історичний феномен — як тільки Україна здобуває шанс мати власну державність, звідкись набираються тисячі “доброчинців”, охочих іти в українську владу хоч писарем, аби долучитись до руйнування першого паростка українського культурного й національного відродження. А далі все поволі втрачає українські ознаки і передусім — українську мову й гуманітарний сенс влади. Історична нетривкість української державності зумовлена руйнуванням гуманітарної сфери, влади українського етнічного гуманітарного начала. Зараз це лихо виявляється особливо гостро і загрозливо. Недаремно лунають стурбовані розмови про Україну як про зону гуманітарного лиха. Українці з власною мовою, самобутньою культурою чомусь опиняються осторонь гуманітарної політики влади. Сила-силенна випадкових і байдужих до українських етнічних цінностей чиновників — у владних коридорах, а українці й досі стоять збоку, чогось сподіваються. Політики їх заспокоюють і на кожних виборах обіцяють красиву “українську Україну”, щоб вірили і правильно голосували. Інші лякають другою державною мовою і теж домагаються потрібного волевиявлення. Дехто із щирим вболіванням за українські гуманітарні цінності таки пробивається у вищу владу, але потім все одно система його “усереднює”.

Українське чиновництво від Луганська до Івано-Франківська май-

же однаково реагує, наприклад, на іншомовні вивіски. Одні помічають засилля англомовних, іншим забагато російськомовних і примітивних, але нічого не змінюється. Чиновник, що відповідає за порядок на вулицях, бачить лише сміття. Чиновник з гуманітарного відомства ніби не ходить вулицями і показує пальцем у господарника, не вважаючи себе представником держави.

Усе це нагадує службу ніби не своїй, а чужій державі.

Пригадую притчу про безбожника, якого силоміць затягнули до церкви. Він пішов, але про себе сказав: “Піду, але чорта лисого помолюся!” Саме такі недовірки в українську справу й українську націю керують державою. Ця незрима, ідеально замаскована під патріотизм сила вмить оточує перспективних українських лідерів, українського Президента і дискредитує, якщо вже не може “усереднити”. Домінантна більшість конкретних людей, які не вірять в українську справу, трансформують всіх до рівня отого метушливого юрбища клерків, які щороку “провалюють” державні гуманітарні програми, незважаючи на ідеалізм їхніх текстів.

Можна почати лякати патріотичну громадськість, що Україну з історичною закономірністю підстерігає крах гуманітарної влади і що на це немає ради. Діагноз синдрому небезпечного руйнування гуманітарної влади очевидний — знеосіблена і багатолика державна машина систематично робить збої в гуманітарній сфері та сфері поширення інформації, продукує чимало програтних для гуманітарної сфери й української культури проектів рішень. Складається враження, що ці збої в діяльності апарату влади постійні й системні. Теоретично таке можливе лише тоді, коли в структурі державної влади працювали б люди, глибоко байдужі, а то й ворожі українським державним гуманітарним цінностям, і число таких людей з правом приймати рішення дійшло або перейшло критичну межу. Схоже, що хвороба перейшла в хронічну стадію, і щось змінити лише заміною керівництва гуманітарної сфери неможливо. Хто винен? Донедавна всі невдачі пояснювали

важким колоніальним спадком, але довго так робити не можна.

У тому, що відбувається у структурах влади, відповідальні народні обранці всіх рівнів, з яких бере приклад чиновництво. Чи не подає поганого прикладу український парламент, продовжуючи допускати незаконне застосування російської нарівні з державною? Для прикладу, не заслухано як першочергове питання розпуску Донецької міської ради у зв’язку з прийняттям рішення з порушенням Конституції, яке забороняло збільшення числа українськомовних шкіл. Чому досі на посадах державні чиновники, які аплодували Лужкову під час його відомої промови у Севастополі? Нелояльні до Конституції й держави службовці й обрані представники народу не мають права працювати водночас ніби на державу і де-факто проти її Конституції й законів. Не треба думати, що народ цього не здатен побачити й оцінити.

Псування гуманітарної аури України починається згори і чомусь це завжди пояснюють політичною доцільністю. Державні кабінети наповнюються особами, далекими від гуманітарного стандарту службовця Української держави.

Тонке розуміння механізмів гуманітарної влади — той критерій, який відрізняє дрібного політика від державника і державного лідера від пересічного громадянина. Погано, коли високі політики все знають і розуміють, але діють інакше, мотивуючи це політичною доцільністю. На жаль, таких немало серед українських політиків і урядовців.

Звичайно ж, Президент розуміє, що не варто призначати головами адміністрацій слабких людей, які бояться розмовляти державною мовою в Донецьку, Харкові чи в Криму, адже 10 стаття Конституції однаково діє на всіх теренах України. Те саме стосується й призначення міністрів.

Вихід із ситуації є: треба зробити так, щоб Українською державою в усіх галузях суспільної діяльності керували люди, які поважають державну мову й українські гуманітарні цінності, сприймають їх як особисті. Це аксіома, якої не визнає

чимало наших політиків і високопосадовців.

Гуманітарний аспект, законність і лояльність повинні стати визначальними умовами зайняття найменшої посади в усіх структурах держави і в органах самоврядування. Більшість вимог до чиновника визначає Закон про державну службу тощо, але зазвичай ці норми порушують. Чомусь вважають, що корупція чиновника — більший гріх, ніж неповага до державної мови і національних основ держави. Хоч банальна корупція наносить шкоду на рівні регіону, а нехтування гуманітарними конституційними стандартами — корупція державного і геополітичного рівня, завчасна здача національних інтересів ще до переговорів. В українській історії це названо малоросійством. Людам з комплексом малоросійства не місце у владі. Поганих і нелояльних чиновників, які не поважають державу і простих громадян, слід негайно виганяти без жалю, а хорощим гідно платити. У Севастополі нормальному українськомовному чиновникові навіть слід трохи доплачувати за особливі умови роботи.

В Україні вистачає фахівців — носіїв прогресивної ідеї гуманітарного розвитку нації, які шанують і оберігають українські гуманітарні цінності. Саме такі люди повинні в законний спосіб замінити тих чиновників колоніального пострадянського взірця, які сукупно спричиняють хворобу гуманітарної влади держави. Президент повинен зважити величезну загрозу цієї хвороби для сучасного буття і перспективи розвитку України. Те, що в Україні виходять дивні укази про нагородження, ніяк не стане на ноги українське телебачення, преса і книговидавництво тощо, свідчить про домінування далеко не найкращої частини чиновництва. Хтось у цьому зацікавлений, адже це не сталося в результаті органічного розвитку державності.

Логіка розвитку передбачає створення в державі стандартів саме українських гуманітарних цінностей. Безперечно, це гуманітарне лихо стало наслідком чужого зовнішнього інформаційного втручання, і цей процес триває завдяки свідомому чи несвідомому сприянню чиновників, які не відповідають званню представника держави. Тому потрібна негайна атестація під контролем Президента всіх бюджетних працівників.

Дехто назве це божевіллям і пророкуватиме різні протистояння. Це не так, адже кожна держава платить гроші службовцям за лояльність і має право наймати таких працівників, які можуть представляти державу на своєму робочому місці. Ставити під сумнів подібну аксіому не варто. Чи довго перебував би на посаді мер Москви Лужков, якби стояв на Красній площі, слухаючи і підтримуючи заклики когось із України щодо історичного повернення Росії під протекторат України-Руси?

Чиновник на службі повинен знати, що держава платить йому не за фаховість, а за вміння фахово захищати і реалізувати національні інтереси та інтереси громад і громадян. Гуманітарну владу держави не треба віддавати на розсуд депутатів, чиновників і службовців. Не слід забувати, що винні й ми, звичайні громадяни, адже гуманітарну владу творимо ми, поважаючи закони, спілкуючись державною мовою.

Гуманітарне здоров’я державної машини залежить лише від Президента, адже чиновники і частина депутатів ніколи не погодяться ставити себе в українські рамки, як вдома з літератури унтер-офіцерська вдова, що відбатожила сама себе на радість публіці.

Уляна ГЛІБЧУК

Відомий літературний критик Роксана Харчук довго йшла до своєї книжки. Попередньо “Сучасна українська проза. Постмодерний період” гартувалась у численних статтях, літературних розвідках, а згодом і на лекціях, які Роксана читає у Києво-Могилянській академії. В анотації зазначено, що це навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Комусь такий хід здався б дивним. Ще б пак, віддати на поталу підручникові таке популярне за стилем та оригінальне за думкою літературознавство? Але здається, я вловила хід думки авторки. Їй не йшлося про якийсь гордовитий видання у серії “висока полиця”. Не тому, що недооцінює власний доробок, а тому, що надто невисокої думки про український літературний процес. “Пацієнт швидше живий аніж мертвий” — приблизно таким відчувається сучасний пульс літератури. За цих обставин книжку Роксани Харчук прочитало б вузьке коло втаємничених. А так аудиторія, як не крути, розширюється за рахунок охочих гризти грані науки...

Кілька слів про структуру книжки. Авторка виділила сім підрозділів. Почала з “Українського варіанту постмодернізму”, в якому здійснила екскурс в історію нового літературознавства. Це з див’яностих у вітчизняній критиці розгорнулася доволі серйозна дискусія про те, чи властивий сучасній українській прозі постмодернізм. Чи назавжди він на копил, який визначив І. Гассан: відкрита форма, дадаїзм або парафізика, гра, вичерпність або мовчання, геленінг або перформенс, відсутність розсіювання, текст або інтертекст, риторика, метонімія, письмо, іронія, іманентність, андрогінність, шизофренія... У книзі ці ознаки постмодернізму подано як бінарну опозицію й антитезу модернізму.

Авторка не зовсім погоджується з теоретиками українського постмодернізму. Вочевидь, не заради фрондерства... Ні, їй імпонує погляд діаспорця Марка Павлишина, згідно з яким, постмодернізм уможлиблює зняття опозиції “Росія—Україна” та “Просвіта—Європа”, замінюючи її гнучкішою формулою: і Василь Симоненко й Ігор Калинець. Але Роксана Харчук не певна,

БАЖАННЯ СКАЗАТИ ПРАВДУ

що на українську культуру слід дивитися крізь постмодерні окуляри заради зшагренювання її трагічного простору. “Якщо постмодернізм — реальність, від якої неможливо відмовитися, то як можна відмовитися від інших реальностей, зокрема трагічності української культури чи її селянського характеру? І чи потрібна така відмова? Може, саме селянський, трагічний характер української літератури надає їй неповторності, оригінальності? Вітчизняна критика намагається уневажливати цей “селянський” масив, називаючи його народництвом. Тактично такі заходи виправдані, оскільки критика намагається модернізувати українську літературу. Однак стратегічно — ні, бо для того, щоб бути цікавою, література має стати передусім професійною. Саме питання професіоналізму літератора, його освіченості, тобто інтелектуальної спроможності, має перебувати в центрі уваги сучасного критика...”

Я не даремно навела таку розлогу цитату. Це яскрава деталь і підтвердження дуже цінної риси критика Роксани Харчук. Я б назвала її відчуттям справедливості. Обмовлюсь: попри всі добрі наміри таке відчуття більше належить суб’єктивній реальності, аніж об’єктивній. Адаже інші критики теж, мабуть, прагнуть справедливості. Кожен своєї. Але... Що формує літературного критика, що його веде? Передусім естетичний, літературний, художній смак. Проте це палиця з двома кінцями, тому що смак провокує ідеологію або навпаки.

Більшість українських критиків зайняла консервативну позицію в оцінюванні постмодернізму. Для Оксани Пахльовської сучасна література перестала бути опозицією і не чинить спротиву “великим

системам”. Євген Баран виступив із позицій збереження чистоти української традиції. Сергій Квіт обстоює “високе” мистецтво з націоналістичної точки зору. Ігор Бондар-Терещенко, якого Харчук назвала “горе-батьком українського постмодернізму”, на мою думку, — “людина без властивостей”, яка напругу своєї агресивної оригінальності довела навіть не до абсурду, а до мертвизни.

Звичайно, що у кожного зі згаданих критиків є власне літературне поле, власні духовно-душевні пріоритети. Вочевидь, Роксана Харчук — не виняток. Її приваблює ерудований текст. Недарма Харчук наголошує, що в центрі уваги критика повинна бути інтелектуальна спроможність літератора. Звідси й особлива прихильність до творчості Юрія Андруховича, до його інтелегентної ерудиції. Попри те, що Харчук підбрала доволі іронічний ключик до прочитання прози пред-

ставника “станіславського фено-

мену”, назвавши її “орфеїстичною”, творчість Андруховича вважає найякіснішою. Цікаво, що в “Сучасній українській прозі” Харчук доволі сміливо інтерпретує зв’язок особистості письменника і його творчості. Авторка саркастично ставиться до тих митців, які продукують фальшиві істини. Творчість Сергія Жадана критик означила як “підлітково-дитячу літературну альтернативу”. Зрештою, це квіточки, бо в тій самій ніші опинилися Карпа, Дереш і Малярчук... Критика дивує і штучний анархізм Жадана, і його цинічне паразитування на радянській символіці. Мовляв, погано, коли слово не підтверджується ділом. І якщо ти вже такий крутий анархіст-махновець, як заявляєш своєю творчістю, то вже встидайся піаритися в усіх можливих засобах масової інформації, мов остання попса... Дісталось на горіхи й Уляненку, Пашковському і Медведю. “Як і Є. Пашковський, О. Уляненко

у своїх романах не стоїть в прямій відвертій опозиції до української влади, зокрема кучмізму. Замість опозиції він обирає пророцтво”. У творчості Уляненка критик зауважує певні світоглядні хиливання. Його ліричний герой — то християнський мораліст, то войовничий анархіст. “В інтерв’ю автор пояснює свій анархізм тим, що його не влаштовує жодне суспільство. Однак тут же говорить про свою лояльність до держави, яка нагородила його Малою Шевченківською премією...”

Я не певна, що у цьому випадку Харчук окреслила чіткий зв’язок між анархізмом, лояльністю та Шевченківською премією, але імпонує принцип морально-етичної претензії до письменництва. Особистість митця — не священна корова, а відвертий кон’юнктурник, якщо й проспівує урочисто пісню свободи, то обов’язково в якійсь місці дасть “півня”.

Щодо жіноцтва, то у розділі “Феміністичний дискурс

Світлана КОРОНЕНКО

У повісті Романа Колісника “Останній постріл” — жодної романтики, що до неї привчала нас українська радянська література про війну. Жодної риторики, жодних суперменів, що живуть од подвигу до подвигу. Тут війна як війна. І все, що в творі відбувається, — те, що й має бути на війні: вбивають. Там ходять страх, невідомість, тривога, наруга над людською природою. Там розстріляно юність прекрасних ідеалістів із галицьких сіл і містечок, які ще вчора були гімназистами та студентами. Вони одягли чужинецькі мундири, щоб воювати за Україну. Вони гадки не мали про те, що після Другої світової війни комуністичні ідеологи вдовбуватимуть українській людині, що дивізійники — злісні фашистські колаборанти. Як відомо, історію пишуть переможці — для себе й про себе.

Але те буде згодом. Нині ж герої Колісника розуміють: переможцями вони не будуть. Усе складається проти них. Але служба є служба, з усіма її рутинними складовими. Усе це з реалістичною точністю, пересипаючи свою оповідь іронічними й гумористичними деталями, змальовує Роман Колісник. Характерно, що ця оповідь не пафосна, автор не героїзує своїх персонажів. Вони для нього — чорнороби війни. І все ж у їхніх душах світиться ідея: Україна. Наголошу на важливому епізоді. Оберштурмбанфюрер

Кранц похвалився: після завершення цієї війни, яку, він усе ще вважає, Німеччина виграв, їм, доблесним воякам, дадуть землі в Україні як винагороду. “Там будуть приготувані великі господарства на нашу вічну власність, добрі посади — кожному по його заслугі”. І на це він одержує відповідь від одного з українців-дивізійників: ви забули, хто ми такі. Ми — не есеси (тобто не есесівці), ми — українські вояки з української дивізії, які взяли воювати за Україну.

Німець наполягав: ви, мовляв, лише галичани, щось на рівні фольксдойчів. Але всі дивізійники хором йому говорять: так, ми —

ВІЙНА РОМАНА КОЛІСНИКА

галичани, але це не заважає нам бути українцями. І ми не дозволимо нікому роздирати на шматки Україну. Бо ж не німецькі інтереси рухають цими юнаками.

Ідея створення такої дивізії постала з надії на те, що після Другої світової війни, в якій Німеччина зазнає поразки (а це вже тоді, 1943-го, виразно бачили українські ідеологи), цілком імовірний конфлікт між альянтами. І в такій ситуації дивізії “Галичина” стане основою для творення в Україні національної армії як важливого аргументу у виборюванні її державної незалежності.

А в усьому іншому авторову увагу цілковито поглинула кривава фактографія боїв. Р. Колісник сповідує поетику своєрідного неореалізму.

Ось герой повісті біжить на невидимого ворога, що пускає йому назустріч смертоносні кулі. Перед очима в нього — труп червоноармійця. Він витягує з кишені червоноармійця ебонітову рурку, з якої випадає скручений папірець з іменем та прізвищем. Це той хлопець, із яким вони ходили до гімназії. Неподалік — ще один мертвий, уже дивізійник. У нього в кишені лист коханої дівчини, яка розповідає йому про свою родину,

про страх людей перед майбутнім. Знищуються з них німецькі окупанти, а прийдуть більшовики, то вчинять жорстокі розправи. А вже в кожній родині хтось із чоловіків або в УПА, або в дивізії “Галичина”.

У битві під Бродами у хвилини затишшя перемовляються українці з двох окопних ліній. Одна — червоноармійці, а друга — дивізійники. Їхня зброя націлена одне на одного. Пролунає команда — й вони кинуться вбивати. Така страшна правда тієї війни. Це теж конкретні подробиці її в українському рахунку.

Там, у тому бою, батько знаходить сина. Вони були за кількадесят метрів один від одного, але по різні боки фронту. Один — у Червоній армії, а другий — у дивізії “Галичина”. Отже, вони — вороги? “Але хіба можуть бути ворогами єдинокровні люди?! Зараз вони нарешті стиснуть одне одного в обіймах. Так повинно бути. Така логіка життя і стосунків роду. Однак є логіка війни. Вона домінує, бо це її час. Син опиняється в батькових обіймах уже мертвим, і знетямлений батько, який не може повірити в те, що сталося, несе дороге мертве тіло невідь-куди. І напружена зрозпачена тиша стоїть над лінією фронту. Тисячі очей з обох боків стають свідками батьківського горя. І навіть тисячі людей не можуть нічим зарадити. Це, певно, найсильніша сцена в “Останньому пострілі”. До такої вершини трагічності може піднятися лише справжній художник слова”, — пише в літературному портреті Романа Колісника М. Слабошпицький, який вважає саме цей твір однією із найсильніших книг про війну в усій “діаспорній” літературі. Та чи тільки в “діаспорній”?

Добре знаний як сатирик, гуморист і документаліст, Роман Колісник “Останнім пострілом” зарекомендував себе і як талановитий прозаїк. Цей твір органічно стає в ряд із такими книгами, як “На Західному фронті без змін” Ремарка, “По за межами болю” Турянського, “Смерть героя” Олдінгтона.

ЗЕЛЕНЕ СВЯТО У СТОЛИЦІ ДИТИНСТВА

Ніна ГНАТЮК
Фото Євгена БУКЕТА

Є чимало місць, дорогих українському серцю. Це Чернеча гора у Каневі, джерела “Лісової пісні” у Колодяжному, Франкова кузня в Нагуєвичах...

А цього разу, на Святу Трійцю, дороги покликали нас на благословенну Полтавщину, у село Суха Кобеляцького району, де пройшли дитячі роки Олесь Гончара — тоді ще Сашка Біличенко (таке справжнє прізвище письменника).

І досі дніпропетровці й полтавці сперечаються, де народився автор “Прапороносців”, “Тронки”, “Собору”.

Знайдено метричну книгу, яка підтвердила слова старшої сестри письменника Олександри (Біличенко) Софи, що її брат народився таки у Ломівці, що нині є передмістям Дніпропетровська. Тут же, в родинній хаті, було написано і знамениті “Прапороносці”.

Та тривалий час у підручниках, хрестоматіях, дослідженнях про життя і творчість видатного письменника значилося, що він народився і виріс саме у с. Сухій. Як же з’явилися на літературній карті аж два місця його народження?

Музей-садибу Олесь Гончара на Полтавщині облаштовано у відреставрованій дідовій хаті. Побудували її 1892 року Гаврило і Єфросинія Гончари. Виростили в ній трьох дітей: Якова, Тетяну і Вустю. Сто років тому 25-річною дівчиною подалася Тая до Катеринослава на заробітки. Нянчила дітей у багатих сім’ях, а потім влаштувалася на завод. Там і зустріла свого судженого — Терентія Сидоровича Біличенка. Побралися, 1914 року народилася донечка Шура. Повернувшись із Першої світової війни, Терентій узяв земельний наділ, самотужки, в чотири руки, звели хатину. 1918 року в ній народився Сашко. Пані Шура згадує, що на розпитування, де взявся братик, їй сказали: “У картоплинні лежав”. І чотирирічна дівчинка обстежила всі грядки, чи не знайдеться там ще й сестрички.

Отже, можна здогадатися, що народився Сашко Біличенко напередодні Трійці, коли вже підросла картопля. А в метриці з татових уст записали його 3 квітня, бо старша донька народилася 4 квітня. Невдовзі молода мати важко захворіла, застудившись на будівництві хати, і 26 грудня (за старим стилем) 1920 року її не стало. І залишила напівсиротами двох малих дітей.

За півроку до смерті дружини Терентій Біличенко зійшовся з двоюрідною сестрою Тетяною — Єфросинією Каленик. І дід з бабою вирішили забрати дворічного Сашка в Суху, щоб мачуха менше ремствувала. Саме з весни 1921 року хлопчина і ріс у хатині під солом’яною стріхою у слободі Сухій.

1926 року Сашко став навчатися у Сухівській робітничо-селянській школі. Тут хочеться навести рядки з автобіографії Олесь Гончара: “Доскіпувачі питають: звідки ж такі — з Полтави чи Дніпропетровська? І звідтам, і звідтам. Тато й мама помирили. З козаків, звичайно. Іще пригадую: дід Білий (з дитинства) козацького роду, козакували його предки: козаки Білі. А батько вже був “Біличенко”. А я опинився на материнському дереві родовіднім — гончарівського роду. Які загадки? Ніяких. Просто робилося: материн брат, дядько Яків (Гончар), повів мене у школу, як настав час, і записав: Гончар. Оце й усе. По-маминому, бабусиному, дідушевому... Так і прижилось”.

Через три роки навчався в селі Хорішки. Тамтешній учитель, помітивши тямущість хлопця, його пристрась до книжок, захопився учня надсилати листи до місцевої

газети. Закоханий у вірші Олександра Олесь, вчитель теж називав свого вихованця Олесем. Так і став підписувати свої перші “літературні творіння” — Олесь Гончар.

З 1928 року Олесь Гончар бував у хаті свого дитинства лише у вихідні та під час студентських канікул. Після війни він приїжджав провідувати рідню у час відпустки, часто листувався з рідними, жителями навколишніх сіл.

Саме ця земля напоїла його своєю солодкою водою, духмяним повітрям, настоящим на квітучих липах, любистку і чебреці, м’яті й полині, польовому різотрав’ї. Такого густого терпкоцвіту я, здається, не вдихала ще ніколи, як під час цього річного свята у державному літературно-меморіальному музеї-садибі Олесь Гончара у Сухій.

Ідея створити музей на дідовому обійсті у земляків виникла ще за життя класика української літератури. Вони написали про свої міркування письменникові, та Олесь Терентійович відповів: “Лише безсовісна людина може собі за життя будувати пам’ятники, музеї”.

Зболене серце Олесь Терентійовича Гончара зупинилося вдосвіта, о 4 годині 15 хвилин 37 секунд 14 липня 1995 року — після четвертого інфаркту. Відразу ж після того, як небо і небайдужі люди оплакали захисника волі, правди, честі народу, оборонця української незалежності й мови, творчі побратими, дружина письменника Валентина Данилівна почали опікуватися відбудовою садиби у селі Сухій: старенька хата, що давала йому в дитинстві тепло, годувала хлібом і борщем з бабусиною печі, мала ожити, знову стати берегинею його творчості й пам’яті.

У рік відзначення п’ятих роковин з дня смерті О. Гончара перші відвідувачі відбудованої оселі переступили поріг. Уже втретє на Трійцю у цьому благословенному куточку Полтавщини проводять літературно-мистецьке “Зелене свято Гончарового дитинства”. Незабутній письменник усією душею любив Трійцю. У “Щоденниках” він залишив такий запис: “Трійця! Зелене свято мого дитинства... Як тоді в нас гарно було... Вся наша Суха — в клечанні...”

В хаті м’ята, любисток пахнуть, долівка встелена зеленим, вона теж у пахошах...

Саме такою і зустріла нас хата Гончарового роду. Дбайливими руками господині музею, рідної йому за кров’ю і духом Тетяни Бондаревської, дерев’яний тин обійстя уквітчаний рушниками, віночками, любистком і м’ятою. Пахучими травами встелено долівку в хаті, букети ромашок, волошок, маків наповнюють духом сонця і поля сіні й дві невеликі кімнати, у яких

розміщено не просто музейні експонати, стенди і портрети, картини, а й рукописи, листи письменника. Тут можна побачити його сорочку, годинник, окуляри, друкарську машинку, інші особисті речі.

Учителі, учні, студенти, письменники і журналісти з Кобеляк, Полтави, Дніпропетровська, інших міст і сіл уважно слухають розповідь Тетяни Бондаревської про життя і творчість Гончара, його мужність у роки Великої Вітчизняної війни (сержанта-мінометника відзначено трьома медалями “За відвагу”, орденами “Солдатської слави” і “Червоної зірки”).

А в післявоєнні роки — півстоліття напруженої творчої праці: цілоденна робота над романами “Прапороносці”, “Таврія”, “Перекоп”, “Собор”, “Тронка”, новелами, публіцистикою. А ще напередливі праця у Верховній Раді, Спільці письменників України, Українському Комітеті захисту миру, Шевченківському комітеті.

Коли слободу Суха перейменували на село Сухе, а згодом зарахували його до неперспективних, Олесь Гончар доклав чимало сил, щоб не зникла з лиця землі коліска його дитинства. Чимало зусиль доклав письменник і депутат Олесь Гончар, щоб у селі було побудовано школу, лікарню, підведено газ, прокладено дорогу, споруджено будинки для молодих сімей. Як міг, він продовжував піклуватися про дорогий серцю куточок Полтавщини до останнього удару серця. І земляки за добро віддячують доброю, світлою пам’яттю.

Ожило, завирувало дитячими голосами, дзвінками піснями подвір’я Гончарового козацького роду. На свято Трійці завітали сюди шановані гості — ректор Полтавського державного педуніверситету імені В. Короленка Володимир Пашенко, професор, гончарознавець, декан філологічного факультету Микола Степаненко, проректори Валентина Титаренко і Наталія Сулаєва, завідувач кафедри української літе-

ратури Віра Мелешко.

Науковці з Полтави та Дніпропетровська приїхали не з порожніми руками — музейну експозицію поповнили книги Миколи Степаненка “Публіцистична спадщина Олесь Гончара”, літературно-художнє видання “Олесь Гончар і Придніпров’я”, автор-упорядник якого — старший науковий співробітник Дніпропетровського історичного музею ім. Д. Яворницького Світлана Мартинова.

На імпровізованій сцені, посеред молодого саду, своє слово про великого письменника і громадянина виголосили голова Дніпропетровської організації НСПУ Леся Степовичка та її колега по перу Володимир Сіренко, керівник Полтавської письменницької організації Олена Гаран, секретар НСПУ Анна Багряна, лауреат літературної премії ім. О. Гончара Олесь Воля, журналіст із Києва Андрій Мельничук, який подарував музеєві численні світліни О. Гончара, зроблені в останні місяці життя письменника.

Заслужений артист України, режисер Національної радіокомпанії Василь Обручов майстерно прочитав уривок з роману “Собор”. Сухівчани і гості свята радо вітали Якова Оксюту, друга юності Олесь Гончара, військового журналіста, який кілька десятиліть керував міжнародним відділом Спільки письменників України, сприяв популяризації української літератури за кордоном, а зараз — секретар комісії НСПУ з творчої спадщини О. Гончара, упорядник першого тому його епістолярної спадщини. Ця книга нещодавно побачила світ у бібліотеці творів Шевченківських лауреатів. У свої поважні літа (Я. Оксюта на рік молодший за О. Гончара) відомий журналіст, гончарознавець весь у вирі організаційних і творчих справ: разом з Валентиною Данилівною упорядковує архів письменника, готує нові томи його повного зібрання творів, піклується про вшанування пам’яті

одного з найбільших подвижників відродження незалежної Української держави, передає свій величезний життєвий досвід молоді. Музей-садиба О. Гончара у Сухій — то втілена в життя одна з найбільших мрій невтомної, духовно молододі В. Гончар та її помічника.

“Щастя моє і пісня моя — мама і бабуся”, — писав Олесь Терентійович. І на святі у виконанні фольклорного гурту “Гончарів крилиці” (керівник — Валентина Уткіна) дуже доречними і зворушливими були пісні про матір, рідну землю, любов і вірність.

Здається, не лише гості свята, а й стара вузлувата груша, ро-

весниця бабусі письменника, заслухалася тими жіночими срібними голосами. І взялася частувати гостей диво-узваром зі своїх смачних плодів. Смак того узвару ще довго супроводжував нас як добрий спомин дитинства, дух бабусиної казки.

На літературній зустрічі у Кобеляцькій районній бібліотеці разом із письменниками, науковцями виступили також заступник голови райдержадміністрації Лідія Плужник, директор централізованої бібліотечної системи Галина Мосієнко, лауреат Міжнародної українсько-німецької премії ім. О. Гончара, молодий публіцист Євген Букет. Прозвучали вірші, присвячені пам’яті видатного майстра слова, громадського діяча, подвижника національної ідеї.

“Зелене свято Гончарового дитинства” у день Трійці продовжилося на сцені парку культури і відпочинку в Кобеляках, де виступили письменники, науковці, колективи художньої самодіяльності.

Було підбито підсумки літературного конкурсу “Собори душ своїх бережить” та районного конкурсу юних художників “Світлі образи в оповіданнях Олесь Гончара”.

І я рада була отримати колективний збірник найкращих творів молодих літераторів Полтавщини двох попередніх років. Ось рядки з вірша Євгенії Чугуй:

За обрієм —
Невже це так далеко?
Це, певно, та межа,
Де розбиває Бог з Опішні глики,
Як хтось йому творити заважа!

Лишали ми гостинну полтавську землю в рясній дощі. Молоде колосся спрагло вбирало свіжу вологу, ясніли в полях маки, а при дощі раз по раз виднілися гурточки народних майстрів — продавали кераміку, золотолозу — корзини і крісла.

А мені думалося про те, що, певно, Гончарова душа і на небесах не має тиші спокою: дороге його серцю село оживає рясними молодими голосами лише у дні Зелених свят: у Сухій зовсім нема дітей шкільного віку, в селі залишилося лише 90 жителів старшого покоління. Двоповерхова школа, якою так опікувався академік Гончар, давно не працює, руйнується під дощами. І невтомна господиня музею-садиби Тетяна Бондаревська мріє про те, що знайдуться небайдужі люди, меценати, завдяки яким у цьому просторому приміщенні можна було б створити літературний музей, аде всієї експозиції вже затісно у двох кімнатах дідушевої хати. До музею звідусіль надсилають книги, статті, наукові дослідження. Та й літературна Полтавщина могла б бути ширше представлена в цьому унікальному культурно-освітньому закладі. Отож, спільними зусиллями допоможемо зробити село Гончарового дитинства домілкою не лише для кількох десятків ветеранів праці, не поодиноким цяткою на літературній карті рідного краю, а квітучою оазою духовності, живою криницею для спраглих.

Учасники свята — біля хати-музею

У ХРАМІ — З ХРЕСТОМ, НА РОЗКОПКАХ — З ЛОПАТОЮ

За усталеною християнською традицією, священникові негоже бути археологом — щоб не ворушити спокою душ. Перший, хто “офіційно” на українських теренах порушив цей давній постулат, — Юрій Шумовський, уродженець села Мирогоща Дубенського повіту. Після настирливих переконань церковних високопосадовців у тому, що археологія — це не осквернення, а навпаки, пізнання істини людського буття, він таки отримав від митрополита Діонісія дозвіл на розкопки на Волині. І так захопився ними, що став одним із найвідоміших дослідників історії, й не лише волинської. Його діяльність вийшла далеко за межі України: Юрій Шумовський працював навіть на Африканському континенті. Там він натрапив на слід давнього племені, яке причетне до Мойсея. Був директором музею у Бамако, видав книжку “Під гарячим сонцем Африки”. І часто шкодував, що не може прислужитися Україні, з якою довелося розлучитися, адже радянська влада почала переслідувати його за націоналістичні переконання.

Усе це відбувалося в минулому столітті, а нині виповнюється 100 років з дня народження професора, магістра богослов'я, автора багатьох історичних книжок Юрія Шумовського, який не дожив до цієї дати лише чотири роки. Помер він у місті Саванна (США). Там його й поховано.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

“БОЙОВЕ ХРЕЩЕННЯ”

Юрій Шумовський народився 1908 року в сім'ї священника. Його батько о. Федір був не лише відомим духівником, а й політиком, адже представляв волинські терени у Державній Думі. Мріяв, щоб його син продовжив сімейну пастирську традицію. Зрештою, ця мрія збулася. Хлопець закінчив Крем'янецьку духовну семінарію, теологічний факультет Варшавського університету. І... його полонило краєзнавство. Він став науковим працівником, а потім — директором Рівненського музею.

“Бойове хрещення” науковець отримав в експедиції в село Острожець Млинівського району, і вже під час цих розкопок натрапив на кілька монет різних епох. Одна з монет — із зображенням царя Давида — унікальна.

Перша експедиція захопила Юрія Шумовського, і він вирішив ще раз розкопати Острожецькі кургани. Археолог ніби відчував, що неодмінно натрапить на щось надзвичайно важливе та рідкісне. Власноруч Юрій Федорович знайшов ще одну монету, яку раніше на Волині не зустрічали і відшукати не пощастило жодному з археологів. Унікальність монети у тому, що виготовили її перші християни. Мідяк яйцеподібної форми з одного боку мав зображення Ісуса Христа на троні, а на звороті було витиснуто напис “Ісус Василеус Цар Іудеї”. Шумовський довів, що знайдена монета — робота візантійських майстрів. Науковець передав візантійський гріш на зберігання до обласного музею в Рівному. Цей заклад на початку 40-х років ХХ століття тільки-но створювали, і монета стала одним з його головних експонатів.

“ЦЕ Ж ВОРОГ НАРОДУ. ЙОГО НА СИБІР ВИСЛАТИ ТРЕБА...”

Саме напередодні війни Юрія Шумовського записали до політичних неблагонадійних. Тоді, працюючи за сумісництвом учителем гімназії, Юрій Федорович несподівано для самого себе одержав офіційний лист від головного управління народної освіти області. У ньому, зокрема, зазначалося: “У зв'язку з тим, що ви були священником і законовчителем шкіл, позбавляється права викладати у радянських школах Волинської області і звільняється з роботи 1 квітня 1940 р.”

За підозрою в тому, що Шумовський виявляє прихильність до національних традицій, історії та літе-

ратури, на його квартирі було зроблено обшук. “Кімнату не можна було впізнати, — писав у спогадах Юрій Федорович, — усе перевернули. Навіть постіль переглядали і знайшли у мене під подушкою кілька примірників української газети “Дзвін”.

Знайшли у квартирі Ю. Шумовського також відозви українського комітету. Таке документальне звинування передікало Шумовському подальшу гірку долю.

“В першу ніч, коли ми повернулися до Рівного з Острожця, — пише у сімейній хроніці Ю. Шумовський, — прийшло НКВС і забрало з нашого дому отця протоієрея Михайла Яковлева та багато інших осіб з рівненської інтелігенції. Всіх їх розстріляли за Рівним... Родина й

Археолог Юрій Шумовський

повивозили до Казахстану. В ту мить і я був перестрашений, що за мною придуть. А через декілька днів почалася війна. Німці сильно бомбили Рівне. Щоб запобігти арешту НКВС, мені порадили десь заховатися на той небезпечний час. Однак прочитавши наказ уряду про реєстрацію всіх осіб мого року народження, я вирішив діяти, як належить громадянину, — з'явився до військової комендатури. У списках мого прізвища не було. Воно було в іншому, чорному списку. Кризь дверну шпарину я почув, як майор висловлюється на мою адресу: “Це ж ворог народу. Його до самураїв або на Сибір вислати треба...”

Як вийшов із комендатури, Шумовський не пам'ятає. Однак він розумів, що іншого виходу, як заховатися, немає. Допоміг йому о. Даниїл Пундер, протодіякон рівненського собору, зачинивши у великій скрині з недогарками свічок. Так минуло три дні. На четвертий Шумовський вийшов зі схованки на волю, хоч вона була умовною — у Рівне входили гітлерівські частини.

КНИГИ, ВИХОПЛЕНІ З ВОГНЮ

Подвижництво Юрія Шумовського у створенні та утвердженні Рівненського музею унікальне. Його цікавило все, що стосувалося Волинського краю. Він надавав значення і дрібницям, і реліквіям.

Юрій Шумовський дуже турбувався, що до зібраних у музеї книг дедалі настирливішу увагу почало виявляти німецьке військовоначальство, особливо після того, як у Рівному (і водночас у музеї) побував високопоставлений нацистський чиновник, міністр Адольф

Розенберг разом із самим Геббельсом. Вони дуже ретельно оглянули каталоги й наказали, щоб усі заборонені урядом книжки віддали в макулатуру, тобто на фабрику переробки паперу. Коли Шумовський почав заперечувати, ті урвали директору репліку. Потім подали йому список заборонених книжок і сказали, що вже завтра все заберуть.

На жаль, на захист Шумовського не стало рівненське військовоначальство. “Тому, — згадує Юрій Федорович, — довелося віддати майже всі книжки, що були в списку: твори Сенкевича, родовід польської шляхти, українську націоналістичну літературу, совітську енциклопедію, твори Леніна, Сталіна, Маркса та інших комуністів. Однак я на свій страх і ризик залишив в архіві по одному примірнику кожного з цих творів для наукових дослідів та студій. Працівники це знали й обіцяли тримати все в таємниці. Слова свого вони не порушили аж до останнього дня мого перебування в музеї”. Багато з цих книг, на щастя, збереглося.

ПРОЩАЙ, “МИРОЛЮБЕ”! ЗДРАСТУЙ, ПАТРІОТЕ!

Прощання з Рівним для Юрія Федоровича було швидким. Тоді німецька поліція почала масово заарештовувати відомих представників української інтелігенції. У цей список мав потрапити і “Миролуб” (псевдонім Шумовського), адже він співпрацював із газетою “Волинь”, спілкувався з Уласом Самчуком, у публікаціях і в промовах відверто висловлювався за незалежність Української держави. О. Юрія (окрім директорування та розкопок, він відправляв службу Божу в церквах на Омеляні та Басовому Куті) завчасно повідомили про загрозу. Утікаючи, Шумовський взяв із собою лише печатку та ключі від музею.

А в повоєнний час священнику довелося тікати від радянської влади, яка приписала йому ще більше “гріхів”. Тривалий час він провів за кордоном — у Європі, в Африці, Америці, здійснив десятки експедицій, збагатив музеї тисячами знайдених експонатів. А ще працював місіонером ООН, кореспондентом газети “Свобода”, друкував наукові статті у найпрестижніших виданнях. Його внесок у світову науку вагомий. До 100-річчя з дня народження Юрія Шумовського у Дубні провели науково-теоретичну конференцію, присвячену славному землякові.

Один з найактивніших дослідників та пропагандистів творчості Юрія Шумовського, письменник, старший науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника м. Дубна Микола Пшеничний

Петро АНТОНЕНКО

Під час земляних робіт на Цитаделі, тобто в самому центрі Батуринської фортеці, було виявлено підземний хід, що веде до ріки Сейм. Він дуже великий: вже на початку ширини ходу становить три метри, висота — три з половиною, тобто ним вільно міг проїхати вершник. Продовження ходу поки що завалене землею, й точні його обриси встановлять лише після ретельних розкопок і реставрації.

По коментарю щодо цієї знахідки звернувся до вчених. Чи не найкраще про неї може розповісти директор Інституту археології Північного Лівобережжя, завідувач кафедри археології Чернігівського державного педуніверситету ім. Т. Шевченка Володимир Коваленко. Він понад 10 років керує Міжнародною археологічною експедицією, яка веде наукові дослідження в Батурині та продовжує відтворювати обриси зруйнованої гетьманської столиці.

— Володимире Петровичу, що це за підземний хід?

— Нема сумніву, що це умисно прокопаний хід, так звана “вилаз-

У ФОРТЕЦІ ЗНАЙДЕНО ПІДЗЕМНИЙ ХІД

Ще однією цікавою археологічною знахідкою позначилися реставраційні роботи у Батурині на Чернігівщині. У листопаді цього року минає 300-річчя спалення Батурини московським військом. Тому відновлення гетьманської столиці, що триває вже кілька років з ініціативи Президента Віктора Ющенка, вступає в завершальну стадію.

ка”, характерний для середньовічних фортець. Таких ходів робили, як правило, по кілька і в різні боки. Їх призначення — можливість зв'язку з зовнішнім світом під час імовірної облоги фортеці. Сюдою можна було посилати гінців, таємно доставляти воду з річки. Це дуже суттєво, адже завжди існувала загроза загибелі людей від спраги.

— Археологи вже встановили дату функціонування ходу?

— Наші дослідження показали, що хід діяв наприкінці XVII—на початку XVIII століття, тобто саме тоді, коли гетьманом був Іван Мазепа.

— Дехто поспішив заявити, що це той самий підземний хід, яким військо Олександра Меншикова таємно увійшло в Батурин.

— Саме цього науковці ще не

довели. Доречно нагадати історію тих трагічних днів. Московське військо таємно, в результаті зради, дісталася не самої Цитаделі, а лише територія фортеці. А Цитадель, де й виявлено хід, — лише частина фортеці, її осереддя, центр. Її ще називають Замком або, за аналогією з часами Київської Русі, Дитинцем. Тут був гетьманський палац, дерев'яна церква, яку спорудив Мазепа. Поруч із церквою й починався підземний хід. Звичайно, після взяття фортеці впала й Цитадель.

— Яка подальша перспектива розкопок?

— Передовсім треба буде провести детальні археологічні дослідження. Цим, імовірно, займуться фахівці Національного історико-культурного заповідника “Чернігів

стародавній”. Є цікава ідея відреставрувати цей підземний хід і зробити тут ще один туристичний об'єкт, як Антонієві печери в Чернігові.

— Наприкінці сезону 2006 року ваша експедиція знайшла залишки розшукуваного Троїцького собору Батурини, головного храму гетьманської столиці, який збудував Мазепа. Торік ви вже розгорнули планові археологічні дослідження цієї видатної пам'ятки. Як справи зараз?

— На жаль, похвалитися нічим. Почався новий літній сезон досліджень, а досі не зроблено найтерміновішого. На місці, де на двометровій глибині знайдено залишки собору, зараз дві садиби. Ще торік вирішили, що держава викупить їх у власників з тим, щоб знести будівлі

й розпочати масштабні археологічні дослідження з подальшою консервацією решток собору або навіть його відтворенням. А вже йдеться про видатну пам'ятку української історії. На жаль, територію ще не звільнено для досліджень.

— Що можете сказати про темпи реставраційних робіт у Батурині?

— Вони недостатні. Звичайно, зараз темпи робіт прискорюють, але не досить відносно того, скільки часу втрачено. У палаці Розумовського ще й зовні зроблено не все: слід замінити колони фасаду.

— А всередині роботи, мабуть, ще більше. Тож із відкриттям тут Музею української державності доведеться зачекати?

— У нас ще майже півроку, і роботи, напевно, буде прискорено. Але не хочеться, щоб це позначилося на якості, як було з реставрацією Спасо-Преображенського монастиря в Новгороді-Сіверському, яка відбувалася під патронатом Леоніда Кучми. Тоді робили поспіхом, і невдовзі все почало сипатися. Хочеться, щоб у Батурині якість робіт була високою.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Вечір пам'яті скульптора, живописця, графіка, народознавця і колекціонера Івана Гончара збігся з презентацією нового тому його історико-етнографічного мистецького альбому “Україна й українці”.

Іван Гончар упродовж чотирьох десятиліть — від 1950-х до 1993 року — збирав матеріали для свого багатотомного альбому. В ньому впорядковано унікальні історико-документальні світліни кінця XIX—середини XX століття з багатьох сіл і міст мальовничої України.

Спадщина, яку зібрав великий патріот України й подвижник Іван Гончар (а це 18 томів), налічує понад 1500 аркушів великого формату, в яких розкрито етнічну самобутність різних регіонів України.

Частина творчого доробку вже опублікована. Одна із книг здобула гран-прі на XIII Національній книжковій виставці-ярмарку “Форум видавців у Львові”. 2007 року наступна книга серії стала “Книгою року” всеукраїнського рейтингу в номінації “Візитівка”.

Чергове видання “Україна й українці” (Київщина Лівобережна)

презентовано в Українському центрі народної культури “Музей Івана Гончара”. Цей альбом складається із майже півтисячі фоторепродукцій історико-документальних світлин і майже півтори сотні авторських малюнків Івана Гончара. Том охоплює різноманітні світліни окремих населених пунктів Броварського, Бориспільського, Барішівського, Перяслав-Хмель-

ницького, Згурівського, Яготинського районів, а також села, що нині є частиною Києва: Троєщину, Вигурівщину, Воскресенську та Микільську Слобідку, Позняки, Осокорки та хутір Березняк. На світлинах колоритно відображено життя українського етносу — побут, звичаї, національні строї, орнаменти, вишиванки, гончарні вироби, хатне начиння, оселі.

Ігор Пошивайло, упорядник книги, каже, що Іван Макарович до останніх днів свого життя збирав раритети. Не лише світліни, а й історико-документальні матеріали, робив замальовки орнаментів, посуду, ліплення. Книга — це джерело безцінної інформації для дослідника українських звичаїв і тра-

дицій. Деякі фотораритети відображають життя українців понад століття тому. Все це допомагає наочно побачити минавшину сіл і Чорнобильської зони, і затоплених водоймами рукотворних морів. Альбом видано трьома мовами: українською, англійською і французькою, що робить його доступним для читачів у різних країнах світу.

Видавці сподіваються, що ця своєрідна ілюстрована енциклопедія української минавшини стане вагомим внеском у сучасну українознавчу й етнологічну літературу, яка дасть можливість теперішнім і прийдешнім поколінням віднайти, усвідомити й зберегти власну національну ідентичність, людську гідність і гордість.

Проте книжка вийшла накладом лише тисяча примірників, коштує недешево, тож навряд чи широкий науковий загал зможе долучитися до її сторінок. Вихід один — за допомогою мережі Інтернет донести до всього світу ці унікальні світліни, малюнки, історико-документальні матеріали, щоб у будь-якому куточку світу кожен охочий зміг за лічені хвилини долучитися до потужного неоціненного пласту української історії.

Окрасою вечора став спів Ніни Матвієнко і дівочого вокального квінтету “Україна”, які виконували українські народні пісні і твори сучасних вітчизняних композиторів.

ПОДАРУНОК БАТУРИНУ

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Цікавий міжнародний мистецький проект реалізується в Будинку творчості Національної спілки художників України в селищі Седнів на Чернігівщині. З ініціативи та за підтримки Президента України Віктора Ющенка тут проходить Міжнародний симпозиум скульптури “Батурин—2008”. Його мета — створення Парку сучасної європейської скульптури в Батурині в пам'ять про жертви трагедії 1708 року, коли гетьманську столицю України знищили московське військо. Будуть також скульптури на честь видатних діячів нашої історії козацької доби. Парк скульптур стане органічною частиною відродженого Батурина. З таким закликом Президент звернувся до відомих скульпторів світу. На нього відгукнулися 23 скульптори, які приїхали більш як на місяць у Седнів для реалізації проекту.

Фінансує проект Індустріальний Союз Донбасу на чолі з бізнесменом і меценатом Сергієм Тарутою. Варто нагадати, що саме він позаторік профінансував спорудження Меморіалу Героям Крут на місці історичного бою, а також вніс чимало коштів у реставраційні роботи в Батурині. Організацією проекту займається столичний продюсерський центр “АРТ” Олени Лівіцької. Пані Олена люб'язно погодилася супроводжувати мене на робочий майданчик митців. Розповіла, що серед інших мистецьких акцій її центру це вже третій подібний проект за останні три роки. 2006 року митці працювали в Святогірську на Донеччині, торік — у Каневі.

Знайомимось зі скульпторами. Художній керівник проекту — Юрій

Синькевич. Інші митці також добре відомі у світі скульптури, народні й заслужені художники України. Поруч з ними працюють колеги зі США, Канади, Грузії.

Юрік Степанян, вірменин за національністю і громадянин України, який уже 20 років мешкає і працює у Херсоні, поєднав у своєму творінні християнські козацькі й вірменські мотиви. Як сказав скульптор В'ячеслав Гутиря, мистецтво єднає людей, єднає Україну. Він із Краматорська, що на Донеччині, його колега Віктор Старук — зі Львова. У цих двох митців найбільша робота проекту — композиція з

Скульптор із Краматорська В'ячеслав Гутиря

13-ти скульптур “Час”. Решта митців роблять по одній скульптурі. Матеріалом слугує переважно вапняк білого кольору з Інкерману з Криму.

Вже у серпні Парк скульптур планують встановити в Батурині. Місце для нього ще остаточно не визначено, можливо, в центрі біля Цитаделі, або біля палацу Розумовського чи на Гончарівці, де стояв знищений замський палац гетьмана Мазепи. Скульпторам дуже хочеться, щоб усі роботи встановили водночас, єдиним комплексом, який хвилював би серце кожного небайдужого до української історії.

ГАЛИНА КОНЬКОВА: ЧИ ВРЯТУЄМО БУДИНОК ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРІВ «ВОРЗЕЛЬ»?

Надія КИР'ЯН
Фото автора

Галина Конькова — кандидат мистецтвознавства, член Спілки композиторів і Спілки театральних діячів України, відомий музикознавець, піаністка-концертмейстер, театрознавець, лекторка, лібретистка. А ще — наддивовижна світла, чиста людина, закохана у свою справу. Про це свідчать численні захоплені відгуки її колег.

Народна артистка України Леся Дичко пише: “Галина Конькова — одна з найяскравіших музикантів. Особистість її має неповторний образ, витонченість, професійну глибину і душевну теплоту: вона відчуває музику на інтуїтивному рівні. Її слово завжди точне, образне, відповідає музиці, розкриваючи її суть”.

“У моїй уяві Галина Конькова — це безкінечний вулкан енергії, який випліскується на береги нашої сірої дійсності й когось обпалює, когось — окриляє, комусь дає небуденне, що запалює маленький вогник в очах, який зветься творчістю”, — ділиться враженнями голова Київської організації Національної спілки композиторів України Ігор Щербаків.

Галина Конькова народилася в Полтаві 1938 року, закінчила Ужгородське музичне училище, Львів-

На презентації: Галина Конькова, Ігор Щербаків, Олена Куц

ську консерваторію, історико-теоретичний факультет Київської консерваторії. Працювала концертмейстером у Київській консерваторії та у філармонії, виступала з авторськими програмами на українському радіо, телебаченні, в концертних залах. Викладала у Київському театральному інституті, Київському музичному училищі, працювала у видавництві “Музична Україна”.

Вона — типовий представник “шістдесятників”, чийе мислення формували ілюзії “відлиги” часів Хрущова. Її перша стаття 1969 року, згадує російський професор, доктор мистецтвознавства Всеволод Задерацький, викликала обурення в офіційних колах Спілки композиторів України. У праці “Ті, що дивляться в майбутнє” авторка писала про нові стилізовані тенденції

у творчості, акцентувала на нових іменах. Тоді це сприйняли як зухвалість: похвалили молодих, а лауреати, народні, які біля керма, — вони що, дивляться в минуле?

Я повірила всьому, що про неї написано, коли вперше побачила цю чарівну невтомну елегантну жінку з добрим світлом в очах у Київській консерваторії на презентації п'ятої її книжки із серії “Діалоги з майстрами”. “Олена Куц. Будинок творчості композиторів — гармонія музики і природи”. Книжка з ілюстраціями Ірини Балюри вийшла друком у видавництві “Музична Україна”.

Видання присвячене унікальному музично-культурному осередку, де впродовж багатьох десятиліть творили історію української музики. Головна героїня — Олена Іванівна Куц — близько півстоліття керує Будинком творчості. Вона його Берегиня, непересічна особистість, для якої “Ворзель” став невід'ємною частиною життя.

Книжку складають чотири розділи, у яких діалог переривається спогадами композиторів, музикознавців, художників, поетів, які творили в цьому благословенному куточку. Чільне місце у ній посідають розділи “Спогади, спогади...”, “Веселі хвилини Ворзеля”, “Несподіваний діалог”. Своєрідним лейтмотивом стає лаконічний розділ “Чи

врятуємо ми “Ворзель”. Саме ця проблема і в інших будинках творчості митців віднедавна найбільш актуальна.

Долею Будинку найбільше переймалися промовці на презентації книжки. Ігор Щербаків схвалив її ідею і втілення. “Будинок творчості композиторів — єдиний в Україні. Нам хотілося, щоб було відображено не лише музичну творчість, а й життя багатьох музикантів. Найскладніший і найцікавіший розділ — “Діалоги з майстрами”. Тут є серйозні спогади і веселі хвилини, порушено важливі проблеми”.

Відзначаючи внесок незмінного директора Будинку творчості композиторів Олени Куц, голова Київської організації НСХУ сказав, що Олена Іванівна все життя займалася “Ворзелем”. 37 років була депутатом місцевої ради, і на його думку, крім того, що зробила вона, для Будинку більше не зроблено.

Композитор Віталій Кирейко подякував за таку потрібну для нашої культури книжку, а Олені Іванівні — за збережений Будинок творчості, відомий не лише в Україні, а й за її межами. Тут свого часу відпочивали і творили композитори з Росії, Грузії, Вірменії, інших країн. Віталій Кирейко висловив сподівання, що наш уряд нарешті потурбується про “Ворзель”.

Символ святого. Графіка XVIII ст.

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

СИМВОЛ СВЯТОГО ЄВСТАХІЯ

Продовження.

Поч. у ч. 3, 5, 8, 10, 12, 14, 17, 19, 22, 24 за 2008 р.

Тоді то розплющатся очі сліпим і відчиняться вуха глухим, тоді буде скакати кривий, немов олень, і буде співати безмовний язик, бо води в пустині заб'ють джерелом, і потоки в степу!

Ісаї, 35 : 5—6

Звірі з великої родини оленів в їх частенько фігурують у Святому Письмі, де первинний термін “айаал” може означати “олень” або “лань”. Дикі олені стали європейською легендою приблизно 200 років тому; зовсім не зустрічаються вони на Близькому Сході, хоч за біблійних часів не були там рідкісними. Що ж до ланей, удвічі менших від оленів, то цю “дамську дичину” (її латинська назва так і звучить — “цервус дама”) нині розводять у лісах і парках багатьох країн Європи й Азії.

Благородні олені колись траплялися в Україні повсюдно, але нині бігають на волі лише в Карпатах і Криму. Їх ретельно доглядають у заповідниках і звіроловних господарствах. І не марно. Постава оле-

«З БОЖОГО САДУ»

ня така струнка, а поведінка сповнена гідності, що не виникає питання щодо назви цієї тварини — “Цервус елафус”. Латиною це означає олень благородний. Олені помітно менші й безрогі, що здавна давало поживу для анекдотів про гірку долю старих роганів, жонатих на молодичках. Насправді ж чисельність і здоров'я оленів залежить не від подружньої вірності, а головним чином від привілля угідь і чистоти довкілля. Адаже олені, як і лані, полюбують листяні ліси, де під деревами ростуть соковиті трави; але й кленовим листочком поласують, не кажучи вже про зелені горіхи, жолуді, стиглі яблучка й грушки.

З роками олені набувають життєвого досвіду; взимку, коли збирається стадо, йому безпечніше зі старим, досвідченим вожаком, що дожив до 12 років при вазі у три центнери. Цей патріарх має переважні права на оленіць, і не один молодик прагне зайняти його місце. Тому під час шлюбного періоду, а простіше — оленячого гону восени, заповідні ліси наповнюються пристрасним ревінням суперників, які викликають один одного. Бійки самців тривають по кілька годин до повної знемоги, а нерідко закінчуються смертю одного з учасників. Траплялися випадки, коли роги так перепліталися, що згодом гинули обидва — від голоду і спраги. Єгері графських лісів у передгір'ях Альп, натрапивши на таких самогубців і з великими зусиллями розчепивши їхню галузисту зброю, мусили прикрасити мисливську залу свого суверена ще двома парами чудових рогів, а драматичний випадок довго був темою спогадів і символічним застереженням для палких бабіїв.

Дмитро Яворницький в “Історії запорозьких козаків” писав про силу-силенну оленів і ланей, що водилися на обширах Великого Лугу ще у другій половині XVIII ст. (Т. 1, розд. 3). Переказували, що на привілля олені бігають швидко навіть підтюпцем, клусом же мчать неймовірно стрімко. Перепливають великі річки, пірнаючи у разі небезпеки. Козаки не раз бачили

оленячі стада, що перепливали з Правобережжя на Хортицю через Кічкаський перевіз.

Гарна тварина, яка мирно поводиться, ще й живиться самими травами й листям, неодмінно викликає співчуття, особливо враховуючи постійне переслідування її хижими звірами й мисливцями. Симпатію до неї знаходимо у давньоантичній літературі, вершина якої — Біблія. Прекрасного оленя і стрімкої лані не могли оминати автори найдавніших класичних книг Святого Письма, славних образною, поетичною мовою. До образу легконогого оленя звернувся пророк Ісаїя, змальовуючи відродження стражденного краю. У відомому переспіві цього біблійного вірша Тарас Шевченко (“Ісаїя. Глава 35”) замінив оленя невеличкою, граційною, притаманною українській поезії істотою, яка у XIX ст. ще водилася на Прикарпатті: “Незрячі прозрять, а кривіє, мов сарна з гаю, промайнуть”.

У 41-му псалмі співець рівняє своє порівняння до Всевишнього з нестерпним бажанням спраглого оленя напитися чистої джерельної води: *Як лине той олень до водних потоків, так лине до Тебе, о Боже, душа моя...* (41 : 2). А в іншому псалмі Давид, промовивши слова подяки Богові за порятунок від ворогів, уживає старозавітний образ лані, прудконогість якої порівнює з власною силою, яку дарував Всевишній: *Цей Бог мене силою оперезав, і дорогу мою учинив непорочною, Він зробив мої ноги, мов у лані, і ставить мене на висотах моїх...* Прикметно, що за кілька століть, в останньому вірші Книги пророка Авакума поновився образ цієї істоти, чий стрімкий біг можна порівняти з праведними думками й намірами: *Бог Господь — моя сила, і чинить Він ноги мої, як у лані, і водить мене по висотах! Напевно, вже у VII столітті до Різдва Христового, коли пророкував Авакум, Давидові псалми були біблійною класикою.*

Безрогі, а головне — зграбні та стрункі оленіць і лані нагадували біблійним поетам чарівних жінок: *Хай твоє джерело буде благосло-*

вез жінку твоїх любівня та перса напоять
Таку пораду

чоловікові — бути вірним коханню молодості — дав цар Соломон у Приповідках (5 : 18—19). Як парнокопитних жуйних тварин оленів разом із сарнами й ланями вважали не лише чистими (Повторення Закону, 12 : 15 і 14 : 5), а й пресстижною дичиною. Так, вишукану двірцеву кухню царя Соломона справно постачали, крім усього іншого, оленіною (1 Царів, 5 : 3).

Колись і ланей було доволі — від субтропічних лісів Близького Сходу до самої Скандинавії. Аристократ, а згодом Пліній Старший писали про них як звірів, звичай-

Біблійна вавилонська лань

них у Середземноморських країнах. Лані ніби створені для задоволення естетичних потреб людини та її ловецьких забав; унаслідок цього вони збереглися лише у парках, заповідниках і мисливських господарствах. Світло-сіре, блякле узимку, коротке хутро лані з вишуканою теплою пори року стає жовтуватим, брунатним або рудувато-плямистим; трапляються чорні особини (меланісти) і майже білі (альбіноси). Зрозуміло, що маленька і досить одноманітно забарвлена сарна сподобилася меншій увазі.

Помітивши небезпеку, лані стрімко зриваються з місця, проте олені переважають їх у швидкості й силі стрибків. Слід відзначити материнські якості лані, її турботу про малечу, яка скрізь бігає за нею. Усяку хижу дрібноту лань відганяє від свого дитятка сильними ударами передніх ніг; перед вовком відступає, підманюючи його ближче до себе, але якнайдалі від прихистку, де зачалося її телятко, а потім стрімголов тікає, щоби повернутися складним і заплутаним шляхом до дитини. Лані мають жартівливо-задеркиувату, грайливу вдачу. Природознавці XIX століття відзначали навіть їхню любов до мистецтва: гарною музикою можна було виманити цих чарівних тварин з лісової гушавини.

На звичайну лань дуже схожа перська, яка має наукову назву месопотамська. Напевно, саме її згадували біблійні письменники. А пощастило їй ще менше, ніж європейській: останні вцілілі кількадесят особин суворо охороняють у гаях південного Ірану. Не мандруючи так далеко, звичайних оленів і ланей можна побачити в українських заповідниках (Карпатський, Асканія-Нова) та зоопарках.

...Є легенда про Євстахія, воеводу часів римського імператора Траяна (98—117 р.). Як усі язичники, він полюбував полювання. Якось на ловах у лісі йому було видіння: прекрасний олень, поміж рогами якого жевріло розп'яття. Вражений побаченням, Євстахій схилився до віри у Єдиного Бога. Коли це стало відомо, його позбавили всіх звань і привілеїв, а до всього ще і сім'ю втратив. Та почалася війна, і про Євстахія згадали. Він знову на чолі війська, до нього повертаються близькі, що вціліли якимось дивом; життя налагоджується. Але коли воєнна небезпека минула, переслідувачі Віри згадали, що він — християнин. Хай, мовляв, доведе свою відданість імператорові, принесе жертву римським богам. Євстахій відмовився, тож його жорстоко стратили — спалили разом із родиною. Пам'ятає св. Євстахій (Остапа) відзначають 17 січня, 6 березня, 11 і 27 квітня, 10 і 11 серпня, 2 вересня, 3 жовтня і 3 грудня — у всі пори року. І символом його вважають оленя.

● УКРАЇНСЬКІ СИМВОЛИ

Микола ДМИТРЕНКО

ЯВІР — символ світового дерева, прадрева життя, роду; першопочатку; здоров'я, дитинства, молодості, чоловічої сили і вроди, козака, парубка; пам'яті, смутку, зажури, жалю, горя. М. Костомаров писав, що явір (чинароподібний клен) — пісенна назва; “символ печалі, нещастя і суму. Майже в усіх піснях, де є це дерево, зміст зазвичай сумний”.

Явір, як засвідчують колядки, був ще до створення світу:

*Коли не було з нащادا світа,
Тогди не було неба, ні землі.
А но лем було синєє море,
А серед моря зелений явір.
На явороньку три голубоньки,
Три голубоньки радоньку радять,
Радоньку радять, як світ сновати...*

Голуби спускаються на дно моря, дістають пісок і золотий камінь, сіють їх. Тоді утворюється земля, сонце, місяць, зірки. А потім дерево стає своєрідним центром, що символізує світобудову, організацію життєвого простору:

*Стоїть яворець тонкий, високий,
Тонкий, високий, в корінь глибокий.*

СТОЇТЬ ЯВІР НАД ВОДОЮ

*А в коріньку — чорні куноньки,
А в середині — ярі пчїлоньки,
А на верхечку — сив соколонько.*
А далі дерево стає не абстрактним об'єктом десь серед моря, на горі чи в полі: *Стоїть явір посеред двора,
На яворі золота кора.
Золота кора, срібная роса...*

Часто в обрядових піснях образ явора відіграє роль рефрена, повторюється як приспів після одного чи двох рядків, що символізує життєствердження:

*Ой за садом, садом три місяці рядом.
Ой яворе, явороньку зелененький!*

Із явора робили колись, щоб дитя росло здорове; меблі, щоб їх не так скоро точив шашіль; коромисло, щоб гнучке було й не муляло плече; сопілку, щоб лунали чарівні звуки; труну (а якщо вже не було явора, то із сосни). Скрипки Страдіварі — також з явора-клена.

Пісенні образи явора мають переважно негативні конотації. Найвідоміші пісні з початком “Стоїть явір над водою, в воду похилився”. Є з-поміж них пісні козацькі, рекрутські, солдатські, жовнірські, бурлацькі, відомі й балади із загибеллю закоханих. Як

правило, явір у піснях — “зелененький” і “похилився”. Ця поетична модель передбачає для повноти конструкції появу козака (бурлака, парубка, хлопця): він “молоденький” і “зажурився”.

*Стоїть явір над водою, в воду похилився;
На козака пригодонька, козак
зажурився.*

*Не хилися, явороньку, ще ж ти
зелененький;
Не журися, козаченьку, ще ж ти
молоденький.*

Іноді явір — свідок трагічних подій, нещасливих збігів обставин:

*Під явором зелененьким
Лежить козак молоденький,
Постріляний, порубаний...
Або ж така констатація:
Утратила свій віночок
Через дурний розумочок.
Під явором зелененьким
З козаченьком молоденьким.*

У баладних сюжетах часто на явір перетворюється козак, чоловік або закохана пара: він стає явором, а вона — тополею, сосною, калиною тощо.

У творах Т. Шевченка образ явора суглобний із народнопоетичним. Відомий чоловічий квартет “Явір” символізує не сум, а голосистість, пісенність, задушевність і пам'ять.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

МИСТЕЦЬКЕ СВЯТО ДО ДНЯ КОНСТИТУЦІЇ
Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка проводить в Києві в суботу, 28 червня, мистецьке свято “Співаймо разом”. Участь беруть хор “Гомін”, мистецький колектив “Дарничанка”, “Либідь”. Свято відбудеться біля арки Дружби народів. Початок о 19.00

Початок фестивалю — запалення вогню

Карина ВОСТРЯКОВА
Фото автора

Життя “Країни мрій—2008” розпочалося в суботу 21 червня біля Андріївської церкви, як і в попередні роки, з видобування Живого вогню. Цей символічний ритуал сповістив усіх гостей фестивалю про початок свята. Запалений смолоскип нагадує факел Олімпійських ігор чи Великодній вогонь на Святій землі. Олег Скрипка на прес-конференції зазначив, що фестиваль — це поєднання духовності зі стародавньою українською культурою, синтез християнства та язичницьких вірувань, тому треба зберігати ці обидві складові нашої національної спадщини й скарбниці українського народу.

Отже, із запалення вогню й розпочалася Велика Купальська хода через центр Києва до Співочого поля. Саме біля Лаври, на схилах Дніпра, вже п'ятий рік поспіль музики й танцюристи, організатори фестивалю й гості живуть у країні вишиванок, вінків, плетених ляльок, народних інструментів, етнічних пісень і танців, а найголовніше — у країні щирих усмішок і щасливих дітей.

ВІТАННЯ З «КРАЇНИ МРІЙ»

“П'ятирічна “Країна мрій” — це вже традиція. З маленького джерельця фестиваль став такою самою могутньою рікою, як Дніпро!” — з гордістю відзначив організатор і головний натхненник міжнародного етнічного свята Олег Скрипка.

Дійство розпочалося пісню “На Івана Купала”, яку виконала Ніна Матвієнко разом із ансамблем давньої музики Костянтина Чечені. На сценах “Під стінами Лаври”, “Зелена галявина” й на “Кобзарській сцені” виступали гармоністи з Черкащини, весільні музики з Вінниччини, колектив із Закарпаття, народознавчі гурти “Володар”, “Древо,” ансамблі “Кросна”, “Гуляйгород”, капела “Хорея Козацька”, гурт автентичної української музики “Буття”, родина Тафійчуків, а також багато талановитих кобзарів з усієї України. На сцені “Майстерня танців” усі очі навчалися українських, бессарабських, молдовських, білоруських танців, на Майданчику козацьких розваг демонстрували виступи братства козацького бойового

звичаю “Спас”. Також дійства відбувалися на пересувній сцені “Фіра” й, звичайно, на Головному денному й вечірньому помості, які під вечір наповнювалися тисячами привітних гостей. На фестивалі, як і в минулі роки, виступали гурти з-за кордону: із Сербії, Угорщини, Білорусі, Канади, Франції. Французький ансамбль називається “Карпат”, проте чому так себе іменують, митці й самі не знають, зізналися журналістам. Вокаліст гурту, Херв, відзначив, що бував на багатьох європейських фестивалях, проте “Країна мрій” — один із найкращих, бо це вільне свято для всіх очей.

Окремим ритуалом стала Алея майстрів, де в ремісників можна було придбати незабутню пам'ятку про відвідина “Країни мрій—2008”, головне, що виробили Алеї на будь-який смак: конопляне взуття й солоні різновиди вишиванок й безліч прикрас із де-

рева, каміння, бісеру, ляльки й багато інших витончених речей. На майстер-класах можна було навчитися деяких ремесел.

Цікаво, що цього року дійство мало й зовсім нові ідеї й втілення. Було різноманітно представлено культуру японського народу на Майданчику Українсько-японського центру. Там навчали танцювати бонодорі, занурювалися в чайну церемонію по-японськи, демонстрували каліграфію й навіть куштували японську піцу окономіякі. Дівчата в кімоно створювали незабутню атмосферу іншого самобутнього етносу. Це й підтверджує, що фестиваль міжнародний і що варто знайомитися з різними культурами, не цураючись рідної.

Ще однією новинкою цього року стала Літературна сцена. “Це моя давня мрія, аби на нашому дійстві з'явився куточок, присвячений не лише співаному, а й українському писаному слову, — зізнався Олег Скрипка. — Зичу кожному відвідувачеві “Країни мрій”, щоб так само здійснювалися й його найпотаємніші бажання!” Поміст красною писемства було споруджено у дворіку Музею Івана Гончара. З нього гості дійства слухали відомих українських літераторів, етночитання молодих віршотворців та дивилися справжню поетичну виставу.

На підтримку українського книгодрукування від Музею Гончара до Алеї майстрів розгорнувся Український книжковий ярмарок під опікою братів Капранових. Гості змогли не лише купити книги, а й побачити на власні очі перебіг глибокого друку на справжньому

Олег Скрипка обирає переможця конкурсу вишиванок

офортному станку та ознайомитися з ремеслом друкаря. На ярмарку діяли дві невеличкі символічні сцени: Зелений Запорожець, який супроводжував вогонь ще з Андріївського узвозу, та Чумацький Віз, звідки автори голосно читали власні твори. Отже, свято “Країни мрій” цього року зустріло багатьох поціновувачів стародавньої української культури, духу свободи й радості. На фестивалі були й діти, й люди поважного віку, навіть злива не зіпсувала гостям настрою. Навпевно, найбільшим стимулом святкувати за будь-якої погоди залишилася ідея, що заради неї на Співочому полі збираються тисячі краян: прагнення відчувати дух свободи, усвідомити себе справжнім громадянином найдемократичнішої країни світу. Як зазначив на завершення Олег Скрипка, “цей фестиваль — символ відкритості. Я щасливий, що ми можемо робити таке в Україні, де, на жаль, навіть розмовляючи українською, ти вже комусь заважаєш. Тут усі бережуть свою свободу”.

Ремісники на Алеї майстрів

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора

Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови

Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ коректури

Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор

Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301226
Наклад — 24000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

